

MUSEUM MEERMANNNO | HUIS VAN HET BOEK

JAARVERSLAG 2017

Voorwoord

2017 eindigde helaas met een dieptepunt: het overlijden van onze lieve en gewaardeerde collega Chris van der Ham op 5 december 2017. Chris was ruim 25 jaar in dienst van Meermanno en was in die tijd echt vergroeid geraakt met het museum. Iedereen kende Chris en Chris kende iedereen. Dit was ook te merken aan de grote hoeveelheid mailtjes en brieven die het museum na het overlijden ontving van Vrienden en andere relaties. Chris was ontzettend trots op het museum en stak dat niet onder stoelen of banken. Hij zorgde voor het museum, voor onze gasten en voor alle collega's, hij wordt door ons en velen met ons, nog iedere dag gemist.

Het jaar 2017 stond vooral in het teken van de uitvoering van de plannen in het kader van Huis van het boek. Dat betekende gesprekken met bibliotheken, theaters en cultuurankers in Den Haag en natuurlijk veel overleg met onze collega's van de Koninklijke Bibliotheek. Het eerste jaar waarin we intensief samenwerken is voorspoedig verlopen. Medewerkers van beide instellingen werken hard aan de gestelde doelen en dit gebeurt in grote harmonie en met veel enthousiasme. Dat leidde in 2017 tot 19.000 bezoekers voor tentoonstellingen in het museum. Helaas een lager aantal dan we voor 2017 hadden begroot.

Naast de bezoekers in het museum vonden er nog ruim 13.000 bezoeken buiten de deur plaats. Deze laatste bezoekers bezochten bibliotheken in heel Nederland voor de tentoonstelling over Fiep Westendorp of de Centrale Bibliotheek in Den Haag voor een voorproefje van de tentoonstelling "Kunst van lezen". Met het Huis van het boek willen we heel Nederland bereiken en onze liefde voor het boek met zoveel mogelijk mensen delen, de samenwerking met de bibliotheken is hier een onlosmakelijk onderdeel van en we zijn dan ook heel trots op deze aantallen.

Museum Meermanno is al jaren heel succesvol in het aanbieden van educatieve pakketten aan schoolkinderen in Den Haag. Door het maken van inhoudelijke mooie programma's die goed aansluiten op de interesses van de kinderen en de leraren. Met een topteam museumdocenten en onder de bezielende leiding van de onze collega Winnifred Dijkstra bezochten in 2017 een recordaantal van maar liefst 5.800 kinderen het museum.

Dat gezegd zijnde willen we hier ook benadrukken dat de doelen die we onszelf gesteld hebben hoog zijn: de bezoekersaantallen die we voorstellen in het activiteitenplan zijn nooit eerder in de geschiedenis van het museum gehaald, de organisatie moet een groot aantal extra activiteiten organiseren met dezelfde bezetting en de inkomsten van het museum zijn (te) laag. Het succes van het Huis van het boek is daarom ook afhankelijk van het verkrijgen van extra financiering en andere middelen voor de uitvoering van de voorgestelde activiteiten.

Voor u ligt het eerste jaarverslag uit de nieuwe periode, in het verslag staan we stil bij de samenwerking met de Koninklijke Bibliotheek in het kader van Huis van het boek, de bereikte mijlpalen en we geven waar nodig een doorkijkje naar de toekomst.

Hoofdstuk 1: Bestuursverslag

Dit bestuursverslag is geschreven als verantwoording van de subsidie, die het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan Museum Meermanno heeft toegezegd ten behoeve van het beheer en de exploitatie van het museumgebouw en de museale collectie.

Doelstelling van het museum: De Stichting tot Beheer van het Museum van het Boek | Museum Meermanno Westreenianum heeft ten doel het bevorderen bij een breed publiek van kennis en belangstelling voor de ontwikkelingen op het gebied van de geschiedenis van boek- en drukkunst op alle aspecten behalve tekstueel inhoudelijke. Het beleid van het museum bestaat uit het mogelijk maken en uitvoeren van diverse activiteiten, zoals in dit verslag beschreven, om deze doelstelling te realiseren.

1.1. Het exploitatieresultaat

Voor een boekhoudkundige toelichting op het exploitatieresultaat wordt verwezen naar hoofdstuk 3, de jaarrekening.

Exploitatieresultaat	Realisatie 2017	Realisatie 2016
	€	€
Exploitatieresultaat vóór bestemmingen	47.543	-878.915
Dotatie/onttrekking: resultaatbestemmingen	16.512	-694.899
Dotatie/onttrekking: resultaat OCW 2017-2020	19.903	-84.647
Dotatie/onttrekking: algemene reserve	11.128	-99.369
	31.031	-184.016
Onttrekking herwaarderingsreserve	-3.314	-808
Onttrekking bestemmingsfonds OCW	-107.590	0
Totaal onttrekking	-63.361	-879.723
Eigen vermogen begin boekjaar	1.648.346	2.528.069
Dotaties/onttrekkingen	-63.361	-879.723
Eigen vermogen einde boekjaar	1.584.985	1.648.346

1.2.1. De financiële positie

Hieronder volgen toelichtingen op het beleggingsbeleid aangaande:

I. Fonds Meermanno-Westreenianum:

Sinds 2003 omvat de jaarrekening van Museum Meermanno tevens de balans en winst- en verliesrekening van het Fonds Meermanno-Westreenianum. De cijfers zijn de in de samengevoegde balans en winst- en verliesrekening opgenomen. Het Fonds Meermanno-Westreenianum omvat een effectendepot zonder portefeuillemodel; de obligaties. Er is gekozen voor een behoudend beleggingsprofiel.

II. Nalatenschap mevrouw Boekestein:

In 2014 is de nalatenschap van mevrouw G.A. Boekestein aanvaard onder last van vruchtgebruik. De nalatenschap is vastgelegd in aandelen (twee coïndepots) ter waarde van € 1.330.000. De belegging alsmede het rendement komt ten bate van de nog levende vruchtgebruikers. Indien de nalatenschap door overlijden van een van hen of beiden zal vrijkomen voor Museum Meermanno, zal het rendement van deze aandelen jaarlijks ten bate van het museum worden aangewend. Er zal gekozen worden voor een defensief beleggingsprofiel. De doelen die ten grondslag liggen: collectie-uitbreiding en behoud en beheer van de bestaande collectie, het presenteren van de collectie tijdens vaste en tijdelijke presentaties en het aanwenden van de collectie voor educatief gebruik.

1.2.2. De begroting 2018

De begroting 2018 (normaanvraag) ziet er als volgt uit:

Begroting 2018	Norm Aanvraag 2018
Bezoekersaantallen in MM	30.000
Bereik buiten MM	17.000
Totaal	47.000
BATEN	€
Publieksinkomsten	216.300
Sponsorinkomsten	30.000
Overige directe inkomsten	239.000
Bijdragen uit private middelen	158.200
Subsidie Ministerie OCW (structureel)	1.188.863
Publieke subsidie overig (niet-structureel)	48.000
Totale baten	1.880.363
LASTEN	
Personeelslasten	876.260
Huisvestingskosten totaal	315.687
Afschrijvingen totaal	81.000
Aankopen	18.000
Overige	591.620
Totale lasten	1.882.567
Saldo uit gewone bedrijfsvoering	-2.204
Saldo rentebaten/lasten	2.500
Exploitatieresultaat vóór bestemmingen	296

1.3. Verrichte activiteiten

In november 2016 ontving Museum Meermanno een positief advies van de Raad voor Cultuur voor het ingediende activiteitenplan onder de titel 'Huis van het boek'. Dit betekende het einde van een onzekere periode waarin de staf van het museum en het management van de Koninklijke Bibliotheek (KB) hard hebben gewerkt aan de totstandkoming van het plan. Na de toezegging van de Raad voor Cultuur werd begonnen met de werving van een nieuwe directeur. Deze ging begin juni aan de slag met de uitvoering van de plannen.

Huis van het boek: samenwerking met Koninklijke Bibliotheek

2017 heeft met name in het teken gestaan van het vormgeven van de samenwerking met de Koninklijke Bibliotheek. In deze eerste fase zijn afspraken gemaakt over inzet van medewerkers, diensten en financiële middelen. In mei is bij de KB een interne projectleider benoemd die in het afgelopen jaar ook als projectleider van een aantal tentoonstellingen in het kader van Huis van het boek heeft gefungeerd.

Vooralsnog hebben Meermanno en de KB gekozen voor een 'losse' vorm van samenwerken, waarbij bewust niet is gekozen voor de oprichting van een nieuwe organisatie. De leiding over de uitvoering van het activiteitenplan is in handen van de

directeur van het museum en Hildelies Balk – Pennington de Jongh, Sectorhoofd Marketing en Diensten bij de KB. Daarnaast wordt voor ieder project een projectteam opgericht waarin medewerkers van beide organisatie zitting hebben. De directeur van het museum en de (interne) projectleider van de KB voeren wekelijks overleg over alle projecten om zo de voortgang te borgen.

Om de Marketing & Communicatie rondom van het Huis van het boek te optimaliseren is er naast de projectteams rondom de tentoonstellingen een Marketing en communicatieteam opgericht waarin de medewerkers de marketing en communicatie tweewekelijks overleg voeren over de acties ten behoeve van de lopende projecten. In dit eerste jaar heeft dit vooral geleid tot optimalisatie van de campagnes en de online aanwezigheid van het Huis van het boek.

Het eerste jaar waarin we intensief samenwerken is voorspoedig verlopen. Medewerkers van beide instellingen samen werken hard en met veel enthousiasme aan de gestelde doelen.

Tentoonstellingen

T/m 5 februari 2017 was nog te zien *Het sportboek. De mooiste sportverhalen*. Een tentoonstelling waarin Museum Meermanno en de KB de uitgebreide collectie sportboeken van de Koninklijke Bibliotheek toonden. De opening werd verricht door wielrenner Michael Bogaard en spreker was prof. Dr. M. Derks, specialist in geschiedenis van populaire cultuur en religiegeschiedenis. Beide sprekers genereerden veel pers aandacht.

Het Huis van het boek ging echt van start met de eerste tentoonstelling in het nieuwe jaar: *Conn3ct*. Een interactieve expositie over de twee revoluties in het medialandschap: recent door de opkomst van social media waardoor razendsnelle verspreiding van ideeën en communicatie mogelijk is en 500 jaar geleden toen door de ontdekking van de boekdrukkunst de ideeën van de grote denkers, politici en andere geletterde burgers een veel grotere verspreiding en daarmee invloed kende dan in de eeuwen ervoor. Conn3ct liet de bezoekers spelenderwijs aan de hand van 67 vroeg zestiende-eeuwse boeken en interactieve installaties ontdekken wat Erasmus en Twitteraars met elkaar gemeen hebben. De tentoonstelling is te zien geweest in Museum Meermanno, de Paulinerkirche in Göttingen, bij de Bibliotheek Hasselt in Limburg en in de erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience in Antwerpen.

De samenwerking tussen KB en Meermanno richt zich niet alleen op het verleden van het boek maar evenzeer op de toekomst, waarbij het verleden steeds wordt benaderd vanuit de betekenis voor de toekomst. Een tentoonstelling die naadloos aansloot bij dit gegeven werd gedurende zomermaanden georganiseerd. In samenwerking met de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten (KABK) in Den Haag organiseerde Huis van het boek de tentoonstelling *Declaring reason*. Ter voorbereiding op de tentoonstelling kregen studenten Grafische Vormgeving van de KABK les van de conservatoren van het museum over politieke boeken uit de collectie van de baron. Het resultaat daarvan was een spannende tentoonstelling met 23 installaties waarin de 45 studenten urgente, hedendaagse politieke scenario's aan de orde stelden.

De tentoonstelling *Xtra small. Miniatuurboekjes* in Museum Meermanno die vanaf oktober te zien was, ontstond als het resultaat van de internationale miniatuurboekbindwedstrijd die in samenwerking met de Stichting Handboekbinden en Uitgeverij de Buitenkant werd georganiseerd. Maar liefst 155 inzendingen en evenzoveel boekjes uit de rijke collectie van het museum zelf waren te zien op de tweede verdieping. De NRC wijdde een groot artikel aan deze bijzondere collecties.

Onder de titel *Kunst van het lezen, van William Kentridge tot Wikipedia* werd in november de derde grote tentoonstelling in het museum geopend. Conservator Paul van Capelleveen stelde een moderne interactieve tentoonstelling samen met twintig intrigerende installaties van o.a. de beroemde Zuid-Afrikaanse kunstenaar William Kentridge en de zeer omvangrijke gedrukte versie van de Nederlandse Wikipedia van de Amerikaanse kunstenaar Michael Mandiberg. In de tentoonstelling stelden we vragen zoals hoe werkt lezen eigenlijk? Hoe bijzonder is bladeren in een boek? Een kleinere versie van deze tentoonstelling was gedurende de looptijd van de tentoonstelling te zien in de Centrale Bibliotheek in Den Haag. Hiermee heeft het museum 6.550 geïnteresseerden buiten het museum bereikt. De samenwerking tussen de openbare bibliotheken en het Huis van het boek werd benadrukt tijdens de opening die plaatsvond in de Centrale bibliotheek in Den Haag. Tijdens de looptijd van de tentoonstelling kregen bezoekers van de KB in het KB gebouw ook een voorproefje van de tentoonstelling te zien. De pers heeft ruim aandacht besteed aan deze tentoonstelling, zo verschenen er artikelen in The London Review of Books, Wikimedia, The New Scientist, de Gooi en Eemlander en De Telegraaf.

Naast deze grote tentoonstellingen organiseerde het museum nog een aantal kleinere presentaties:

- In de Rode zaal: *Bookwork. Russische boekkunst van Rea Nikonova en Serge Segay*;
- Ter gelegenheid van de Maand van de geschiedenis met dit jaar als thema 'Geluk' werd van 7 t/m 29 oktober 2017 de tentoonstelling *Boekengeluk. Een selectie uit de collectie van Museum Meermanno* georganiseerd;

- In het souterrain waren kleine tentoonstellingen te zien van de best verzorgde boeken (2015/2015) en boekbanden uit de collectie Tine van Buul;
- De hal werd achtereenvolgens aandacht gegeven aan: *Vogels op de cm2* van Peter Müller en Tom Loorij, *het Kalenderboek*, een project van de Stichting Print en 366 Nederlandse grafisch ontwerpers, kalligrafen, striptekenaars, letterontwerpers en illustratoren, 7 drukkers, 2 binders, 1 papierleverancier en 2 kartonleveranciers en aan Ootje Oxenaar, de in 2017 overleden ontwerper van iconische guldenbiljetten;
- In de voorzaal (verdieping van de baron) werden gedurende het hele jaar keuzes getoond uit de oude collectie. In het kader van de publicatie van het boek *De Delftse Bijbel, een sociale geschiedenis* door Mart van Duijn stond deze presentatie vanaf november in het teken van de collectie Delftse Bijbels van het museum, het eerste boek dat gedrukt werd in de Nederlandse taal;
- In *van Lood tot Led* werd iedere drie maanden een selectie uit de moderne collectie getoond.

Marketing & Communicatie

Met de keuze voor het Huis van het boek hebben museum en KB een keuze gemaakt voor een meer publieksgerichte/vraaggerichte benadering. Om dit te bereiken voeren de afdeling Marketing & Communicatie en de collega's van de KB tweewekelijks overleg over mogelijke interessante projecten. Daarnaast is er bij het museum een (online) marketeer aangenomen en zijn de werkzaamheden op de afdeling herschikt. Dit alles heeft tot doel om het publieksbezoek en bereik verder te vergroten. Een belangrijke stap voor de vorming van Huis van het boek vormde de start van het merktraject. Immers, om te komen tot één sterk merk moet gestart worden bij de basis: het profiel van Huis van het boek, de doelgroepen, kernwaarden en positionering. Dit proces wordt afgerond in het tweede kwartaal van 2018

Ter promotie van de tentoonstellingen en andere activiteiten zijn er een aantal multimediale campagnes gevoerd o.a. met advertenties in landelijke en regionale media, flyerverspreiding en postercampagnes. In lijn met de gedachten uit het Huis van het boek kwam de aandacht van het museum vanaf 2017 steeds meer te liggen op de online aanwezigheid. Ondertussen zijn hierdoor de digitale campagnes net zo belangrijk geworden als campagnes in traditionele media.

Segmentatie/doelgroepenmarketing

Voor een aantal doelgroepen is er gezocht naar aantrekkelijk partners om het museum mee onder de aandacht van het publiek te brengen, een aantal voorbeelden:

- Senioren/boekliefhebbers: Museum Meermanno vult een online rubriek op Historiek, waarin elke maand een boek uitgelicht wordt uit de collectie van Museum Meermanno. De website van Historiek had in 2017 4.798.035 paginaweergaven en 1.964.239 unieke bezoekers;
- Meermanno werkt voor de kinderactiviteiten in de zomervakantie samen met de Vakantiepas. De website van de Vakantiepas genereert in de zomervakantie zo'n 15.000 unieke sitebezoekers;
- Naast de Vakantiepas werkt het museum ook regelmatig samen met Kidsproof Den Haag. De kinderactiviteiten worden ook meegenomen in de digitale nieuwsbrieven, website en social media van het museum.

Online Marketing

1. Website (www.meermano.nl/www.huisvanhetboek.nl)

Het museum begon het jaar 2017 goed met een volledig vernieuwde website. Dit was ook hard nodig, de oude site was bijna 10 jaar oud en voldeed niet meer aan de eisen van de hedendaagse consument. Om meer bezoekers naar de vernieuwde site te trekken wordt continue gewerkt aan de verbetering van de online vindbaarheid door middel van SEO (zoekmachine- optimalisatie) en SEA (Google Adwords). We zijn er dan ook ontzettend trots op dat we in 2017 wederom in aanmerking kwamen voor een Google Grant¹ ter waarde van \$ 250.000. Van alle online bezoeken was in 2017 ruim 46% afkomstig uit een AdWords campagne.

Online statistieken:

- Advertenties = 2.005.793 impressies;
- Aantal Clicks = 50.527;
- Website bezoeken in 2017 = 83.155²

De online collectiecatalogus werd in 2017 71.500 keer geraadpleegd. Een stijging van maar liefst 27% ten opzichte van het voorgaande jaar. Het museum vindt het van groot belang dat de collectie zoveel mogelijk online raadpleegbaar is, niet alleen op onze eigen site maar ook op andere plekken waar onze gebruiker zoekt. Hiertoe werken we samen met andere

¹ Museum Meermanno ontvangt een Google Ad Grant. Het Google Ad Grants-programma ondersteunt geregistreerde non-profitorganisaties. Google Ad Grants is een advertentieprogramma waarmee non-profitorganisaties gratis kunnen adverteren op pagina's met zoekresultaten van Google.

² Van 1 t/m 25 januari werd geen data gemeten door de implementatie van de nieuwe site. Dit aantal ligt in werkelijkheid dus hoger.

databases en de KB. Zo zijn ca. 250 middeleeuwse handschriften van het museum opgenomen en doorzoekbaar in de Medieval Illuminated Manuscripts-website van de Koninklijke Bibliotheek (www.kb.nl/manuscripts).

2. Social media

Het museum zette in 2017 in op het vergroten van de online community door het actief inzetten op sociale media (Facebook en Twitter). De interactie met het publiek werd met name gestimuleerd door nieuws over de tentoonstellingen, de randprogrammering en de collectie te delen en door het stellen van vragen aan het publiek. Het museum blijkt zo in staat om met interessante content een steeds groeiende community te bedienen.

Volgers:

- het museum sluit het jaar af met 3.551 Volgers op Facebook, een stijging van 13,9 %;
- op Twitter bereikte het museum 3.064 volgers, een stijging van 9,5 % ten opzichte van voorgaand jaar.

3. Digitale nieuwsbrief

Tenminste eenmaal per maand verstuurt het museum een digitale nieuwsbrief naar ruim 4.136 mailboxen. Per mail ontvangt men informatie over tentoonstellingen, activiteiten en workshops en interessante feitjes over de collectie van de baron.

Publieksonderzoek

Het museum doet regelmatig onderzoek naar leeftijd, opleidingsniveau, waardering, maar ook naar ervaring en wensen van de bezoeker. Online worden de reacties continue gemonitord via Google Analytics, Google Alert, Crowd booster, Facebook statistieken, Bitty, Your Mailing List Provider, TweetDeck en Klout. Vanzelfsprekend bieden ook de gegevens van de Museumkaart veel aanknopingspunten voor het bijstellen van het beleid. Door analyse van deze gegevens leren we veel over de afkomst en gedrag van onze bezoekers. Ook neemt het museum deel aan het benchmarksysteem Museana.

Natuurlijk gaat er niks boven persoonlijk contact met de bezoeker, het museum voert daarom een actief beleid om medewerkers in gesprek te laten treden met bezoekers. Dit gebeurt bij de balie, in de winkel en bij de verschillende activiteiten. Met name de weekendactiviteiten in het middeleeuws scriptorium en de drukkerij bieden het publiek gelegenheid tot interactie.

In 2018 wordt in het kader van Huis van het boek, aan bovenstaande een continue bezoekersonderzoek toegevoegd.

Digitale platform

Een van de prioriteiten voor de komende jaren voor Huis van het boek, is de ontwikkeling van een digitaal platform dat gebruikersgroepen en activiteiten van het huis verbindt. Daarnaast willen de beide instellingen hun collecties op dit platform delen. Dit project wordt in 2018 opgestart waarbij nadrukkelijk opgemerkt moet worden dat hiervoor extra financiering gezocht moet worden.

Pers

De resultaten van de persbenadering zijn al kort aangestipt bij de opsomming van tentoonstellingen in de inleiding van deze paragraaf. In het afgelopen jaar zijn er:

- 178 artikelen gevonden: 60 in print, en 118 online.;
- De totale mediawaarde bedraagt € 189.613,-, waarvan € 154.366,- door printartikelen wordt gegenereerd. Online mediawaarde vertegenwoordigt een bedrag van € 35.247.
- Het totale bereik komt uit op 11.881.759 personen, verdeeld in print 5.983.375 en online 5.898.384.
- De media-aandacht is in het vierde kwartaal op het hoogste niveau; liefst 64 van de gevonden 178 artikelen zijn afkomstig uit dit kwartaal. De hoogste piek in de mate van berichtgeving is eveneens terug te vinden in het vierde kwartaal.

De stijging in het vierde kwartaal is grotendeels te danken aan de aankondiging van de tentoonstelling *Porno op papier, taboe en tolerantie door de eeuwen heen*. Deze tentoonstelling start in maart 2018.

Partners

Openbare Bibliotheken

Binnen het Huis van het boek is een grote rol weggelegd voor de 154 openbare bibliotheken in Nederland. De eerste resultaten van deze samenwerking zijn in 2017 bereikt. Bij de tentoonstelling Conn3ct zijn er diverse groepen van de Bibliotheek Leidschendam-Voorburg naar Meermanno geweest voor bijscholing in mediawijsheid. Ook maakte Meermanno deel uit van het activiteitenprogramma van de Centrale Bibliotheek in Den Haag. In het kader van de tentoonstelling 'Kunst van het lezen' was een voorproefje van de tentoonstelling te zien in de Centrale Bibliotheek in Den Haag. Om de band tussen Huis van het boek met de bibliotheken te benadrukken vond de opening van deze tentoonstelling ook plaats in de Centrale Bibliotheek, hiermee is de tentoonstelling het schoolvoorbeeld van de nieuwe

manier van werken en denken in het museum. De rondreis van de al eerder geproduceerde tentoonstelling over Fiep Westendorp is in 2017 geëindigd. Daarmee kwam een einde aan een project waar ruim 80 bibliotheken op zo'n 100 locaties aan hebben deelgenomen.

Om de samenwerking met de openbare bibliotheken optimaal vorm te geven is halverwege 2017 de klankbordgroep Bibliotheken opgericht. Deze groep, bestaande uit een gemêleerd gezelschap van bibliotheek directeuren denkt mee over de meest optimale vorm van samenwerking tussen het huis en de bibliotheken.

Tentoonstellingspartners

In 2017 is het museum zijn gesprekken gevoerd met een aantal partijen ten behoeve van de lange termijn tentoonstellingsagenda:

- Stichting 40 – 45: voor een tentoonstelling over Helmut Salden, fameus boekontwerper;
- Universiteit Leiden: ten behoeve van een tentoonstelling over de verhalen van 1001 nacht;
- Universiteit Amsterdam en KB over de mogelijkheden voor een Nieuwe Kunst (Art Nouveau) tentoonstelling te organiseren;
- Humanity House voor een tentoonstelling over drukwerk in oorlogstijd (nu en in het verleden).

Overige partners

Naast de samenwerking met de openbare bibliotheken, de centrale bibliotheek in den Haag, de Koninklijke Academie voor de Beeldende Kunsten, de erfgoedbibliotheek Vlaanderen en de Stichting Handboekbinden ten behoeve van de tentoonstellingen in 2017 heeft het museum ook samengewerkt met de Haagse musea bij de (opnieuw geslaagde) Museumnacht Den Haag, door het aanbieden van workshops tijdens kinderfestival De Betovering, door gratis openstelling tijdens de Open Monumentendagen en Struinen door Haagse Tuinen door een presentatie tijdens het Haags Uifestival en met diverse activiteiten tijdens het Writers Unlimited Winternachten festival.

Collectie

De collectie van Museum Meermanno bestaat uit twee hoofdonderdelen: de Oude collectie (met de nadruk op Westerse handschriften en oude drukken, maar ook oudheden, munten, schilderijen en familiearchieven) en de Moderne collectie (drukwerk vanaf 1850 en materiaal met betrekking tot de vormgeving van het moderne boek). Terwijl de Oude collectie in principe statisch is – er worden slechts op beperkte schaal stukken aan toegevoegd – groeit de Moderne collectie, die zich richt op de vormgeving van het Nederlandse boek vanaf ca. 1890 in een internationale context, nog altijd door aankoop, schenkingen en legaten.

Sinds 1960 heeft de kernactiviteit van het museum ten aanzien van de moderne collectie bestaan uit 'eigentijds verzamelen': werken die niet ouder zijn dan vijftien jaar. Daarnaast worden historische lacunes in de collectie aangevuld door antiquarische aankopen. Bij objecten worden actief zoveel mogelijk ook onderliggende ontwerpmaterialen verzameld: originele schetsen, correspondentie, drukproeven, etc. De combinatie van objecten met archivalia maakt deze aanwinsten persoonlijk en uniek, ook ten opzichte van buitenlandse collecties. Met het Nederlandse boek als uitgangspunt wordt gekozen voor het internationale perspectief, met als doel de internationale ontwikkelingen van de (boek)drukkunst in mondiaal perspectief zowel analogoog als digitaal te presenteren voor wetenschappelijk onderzoek, educatie en museale presentatie.

Gebruik collectie

In het activiteitenplan is veel aandacht voor de 'special interest' bezoeker. Deze groep weet het museum steeds beter te vinden. De conservatoren van het museum gaven in het kader van het Huis van het boek dit jaar presentaties aan studenten van een aantal prestigieuze opleidingen zoals: Book & Digital Media Studies, Universiteit Leiden; Kunstgeschiedenis, Universiteit Utrecht; Literatuurwetenschap, Universiteit Utrecht, Typography & Graphic Communication en de University of Reading.

De conservator Oude Collecties was betrokken bij de ontwikkeling van een programma over middeleeuwse handschriften voor de HOVO. Daarnaast werden collega's en geïnteresseerden ontvangen o.a.:

- Johns Hopkins Bibliophile Group;
- CERL Security Network Summerschool (een groep bibliothecarissen van diverse nationale bibliotheken);
- University of Kansas;
- Princeton University Library.

Ca. 100 individuele studenten en onderzoekers bezochten de leeszaal om stukken uit de collectie in te zien. In totaal raadpleegden zij ca. 900 items.

Gebruik Collectie voor externe uitgaven/tentoonstellingen:

- In 2017 zijn Meermanno-handschriften genoemd, geduid en/of afgebeeld in 13 publicaties.

- Medewerkers van Collecties handelden 102 externe aanvragen af met rekening voor scans uit de collectie.

Registratie

In 2017 werden 1691 titels uit de boekencollectie (handschriften, oude en moderne drukken) aan Adlib³ toegevoegd. Hieronder ca. 1300 banden uit de collectie Struik (buitenlandse uitgeverbanden). Van 25 objecten (archief, brievenvoorwerpen, ex-libris) werd een beschrijving opgenomen.

Digitalisering, conservering en restauratie

Met hulp van subsidie van het project Metamorfoze kunnen we het familiearchief van de baron volledig digitaliseren. Dit project startte met conservering van de collectie door restauratoren van DP Conservation in het voorjaar in het museum. Nadat het archief geconserveerd was, is het door Picturae te Heiloo opgehaald. Inmiddels zijn vrijwel alle scans gemaakt. Dit project wordt in 2018 afgerond.

In 2017 is begonnen met de conservering van het archief van Helmut Salden.

Aankopen & Schenkingen

De meeste bijzondere aankopen dit jaar betreffen een collectie houtblokken t.b.v. de prenten in de dichtbundel *Preludium*, 1938 en twee proefdrukken voor nooit de gerealiseerde van Martinus Nijhoff, 'Men moet niet meer willen hebben dan men heeft...'. Beide van Hendrik Nicolaas Werkman. Daarnaast ter aanvulling van het archief van Jean Francois van Royen, een handgeschreven brief van P.N. van Eyck aan J.F. van Royen, 30-5-192. Verder werden een aantal kunstenaarsboeken aangekocht.

De belangrijkste schenkingen in 2017 waren:

- Een set *Beschreven Bladen*, en enige andere uitgaven uit de nalatenschap van Harm Botman;
- Een collectie ontwerpen van boekomslagen voor Prismapockets door Eppo Doeve;
- Archivalia van margedrukker Sub Signo Libelli, waaronder correspondentie, knipselmappen en een collectie grafische voorwerpen van diverse kunstenaars, waaronder Pam G. Rueter en Sjoerd H. de Roos.

Verbouwing

Een van de belangrijke veranderingen die in het activiteitenplan wordt voorgesteld is de verbouwing van het museum ten behoeve van tentoonstellingen en zakelijke verhuur. In het plan leidt dit ertoe dat alle educatie buiten het museum plaatsvindt. Gezien het gebrek aan financiële middelen is een (grote) verbouwing echter op dit moment niet opportuun. Het museum houdt dus vooralsnog vast aan het ontvangen van educatieve groepen in het museum, ook omdat we het ons op dit moment niet kunnen veroorloven om afscheid te nemen van deze grote groep gebruikers. Daarnaast starten we in 2018 met gesprekken met bibliotheken om educatie via hen aan scholen te bieden. Hierbij willen we dus gebruik maken van het omvangrijke netwerk van de bibliotheken. De planvorming voor de verbouwing gaat vanzelfsprekend wel door.

1.4. Continuïteit van het museum⁴

In het activiteitenplan wordt een radicale keuze gemaakt om het fysiek kleine museum met het kwetsbare interieur zoveel mogelijk te ontlasten. In het plan kiezen we daarom voor bereik in plaats van bezoek en richten we ons met de tentoonstellingen en de producten die we met de Openbare Bibliotheken ontwikkelen met name op bereik via de bibliotheken en scholen in het hele land. Het jaar 2017 heeft in het teken gestaan van de uitvoering het Huis van het boek en hiermee levert dit jaar ons de eerste interessante inzichten op. Zo kostte het in 2017 grote moeite met de special interest bezoeker naar het museum te leiden, de tentoonstellingen leverden daardoor onvoldoende bezoekers op. Daarnaast bestond er bij de bibliotheken geen behoefte om de tentoonstellingen die we aanboden over te nemen. Het museum en de KB hebben daarom in overleg met de Raad van Toezicht besloten om een paar aanpassingen te maken aan het activiteitenplan:

1. Verbetering standaardpresentatie museum;
2. Verhoging omzet per bezoeker;
3. Aanpassing doelgroepen.

Deze drie punten worden in paragraaf 1.9 verder toegelicht.

Bij het uitvoeren van de plannen vormt het gebrek aan financiële middelen op dit moment het grootste probleem. Dit betekent dat volgend jaar de aandacht van de directeur met name gericht moet zijn op fondsen-en sponsorwerving, verhoging van de eigen inkomsten door verbetering van de omzet per bezoeker en verbetering van de inkomsten uit de zakelijke markt. Daarnaast verdient het particuliere fondsenwerfprogramma van het museum (boek zoekt vrouw) een nieuwe

³ Adlib: registratieprogramma

⁴ Zie ook paragraaf 1.9

impuls. Zonder groei van de financiële middelen is het moeilijk om het ambitieuze activiteitenplan tot een goed einde te brengen.

1.5. Specifieke aandachtspunten beschikking

In het subsidiebesluit d.d. 20 september 2016 geeft de Minister de volgende subsidieverplichtingen in verband met raadsadvies:

- Een uitgewerkt activiteitenprogramma inclusief eventuele samenwerkingspartners: aan voldaan;
- Een uitgewerkte doelgroepenanalyse: aan voldaan;
- Een nadere toelichting op governance en samenwerking met de KB: is aan voldaan.

1.6. Samenstelling directie & Raad van Toezicht

Vanaf begin juni met de start van de nieuwe directeur is de staf van het museum weer compleet. Deze bestaat uit:

- Directeur vanaf 1 juni: Mevrouw Drs. S. Bechtholt;
- Plaatsvervangend directeur/Hoofd Collecties en waarnemend directeur tot 31 mei 2017: de heer Drs. R. Tax.

In 2017 zijn een aantal wijzingen in het organogram doorgevoerd om de efficiency en effectiviteit verder te vergroten o.a. het inrichten van de afdeling Publiek & Presentatie waarin de medewerkers Marketing, Communicatie, Conservator Tentoonstellingen en de Educatie medewerker zitting hebben. Deze afdeling is verantwoordelijk voor de organisatie en 'opbrengst' van alle publieksactiviteiten en valt direct onder de directeur.

2017 is het eerste volledige jaar waarin het Algemeen Bestuurscollege van de KB ook als RvT van het museum heeft gefungeerd. In dit jaar is gebleken dat de Raad het museum waar nodig bijstaat met raad en daad. Ook in de periode daarna bleek dat de nieuwe RvT een waardevolle gesprekspartner is voor het museum.

Rooster van aftreden

Rooster van aftreden	Termijn 1	Termijn 2
Mr. T.H.J. Joustra, voorzitter van de Onderzoeksraad voor Veiligheid	25-11-2015 / 25-11-2020	2020-2025
Mr. dr. L. Jongsma, voormalig voorzitter Raad van Bestuur Sdu (verlengd tot 01-05-2018)	01-11-2007 / 01-11-2012	2012-2018
Mw. prof. dr. F.M.G. de Jong, hoogleraar e-Resarch Universiteit Utrecht	01-11-2009 / 01-11-2014	2014-2019
Dhr. W. van der Stelt, Director Strategic relations, Springer Nature/Science + Business Media en voorzitter NUV	17-12-2014 / 17-12-2019	2019-2024
Dr. K. Veling, voormalig directeur van ProDemos, politicus en voorzitter VOB (NB: in februari 2016 met terugwerkende kracht benoemd.)	01-01-2016 / 01-01-2021	2021-2026

Mevrouw Lilly Knibbeler, uit hoofde van haar functie van Algemeen Directeur Koninklijke Bibliotheek.

1.7. Code Culturele Diversiteit/Code Cultural Governance

Het Huis van het boek erkent het belang van cultureel divers cultuuraanbod en van culturele diversiteit in de sector zelf. Bij het ontwikkelen van zijn programma wordt bij de keuze voor deelnemers aan de activiteiten specifieke aandacht besteed aan (culturele) diversiteit, zodat ook het programma en de keuze van netwerkpartners daarvan profiteert. Marketing en communicatie worden afgestemd op het bereiken van die groepen die we met de diverse programmaonderdelen willen bereiken. In 2017 heeft dit geresulteerd in bezoeken door migrantenmoeders van Stichting Ouder en school, eenzame ouderen via Ouderen in de Wijk (Bibliotheek Den Haag) en studenten met een geestelijke en lichamelijke beperking via Mondriaan speciale educatie. Voor de zomertentoonstelling werd samengewerkt met de internationale studenten van de KABK.

Eind 2018 heeft het museum toegezegd aan mee te werken aan de Haagse Cultuuracademie, een nieuw initiatief van Cultuurschakel en theater De Vaillant. Doel is om een krachtige impuls te geven aan de diversiteit en kennisdeling van de culturele sector in de stad door te investeren in een opleiding en netwerk van young professionals met een diverse achtergrond die al werken, of willen gaan werken in de Haagse culturele sector.

Het museum hanteert de Governance Code Cultuur. Mocht het museum hiervan afwijken dan wordt daar een toelichting op gegeven.

1.8. Educatieve activiteiten

Steeds meer scholen weten Museum Meermanno te vinden voor educatieve programma's: in 2017 heeft Meermanno een recordaantal van maar liefst 5.800 leerlingen mogen ontvangen. Hiermee zijn de educatieve activiteiten het meest succesvolle onderdeel van het museum, dit geldt voor zowel de programma's voor op de scholen als de activiteiten gericht op de reguliere bezoekers zoals workshops en de open drukkerij.

Doelgroepen en aanbod

Meermanno biedt educatieve programma's aan voor alle niveaus binnen het onderwijs: van kleutergroepen tot studenten boekwetenschap. Ongeveer 75% van het educatieve groepsbezoek in 2017 was van Haagse basisscholen. Ook buiten het onderwijs (PO en VO) biedt Meermanno verschillende programma's en activiteiten aan. Aan deze leerlingen worden verschillende educatieve programma's, rondleidingen en arrangementen aangeboden. Altijd heeft het programma te maken met de collectie van het museum en is het boek gerelateerd. Een programma bestaat uit een theoretisch gedeelte en een praktijkgedeelte waarbij het ambacht zelf uitgeprobeerd wordt. Er is een breed programma-aanbod voor groep 1 t/m 8 van het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs, studenten en voor volwassenen. Naast het vaste scriptoriumprogramma, het drukkerijprogramma en het papier scheppen wordt er bij gelegenheid ook onderwezen in diverse grafische technieken zoals linoleum snijden, etsen en monoprint.

Sinds het schooljaar 16/17 biedt Meermanno voor Het Cultuurmenu⁵ lessen aan ongeveer 70 Haagse kleutergroepen met het programma 'Lettersoep', waarin letterherkenning en vooral het plezier maken met letters centraal staat. Sinds oktober 2017 is er ook een Cultuurmenu voor het Voortgezet onderwijs. Speciaal voor de Cultuurschakel heeft Meermanno zes aparte programma's ontwikkeld die aansluiten bij de leerlijnen van Cultuuronderwijs op z'n Haags (COH). Museum Meermanno staat in de top 5 van meest geboekte Cultuurschakel programma's bij Haagse musea.

Workshops

Bij elke nieuwe tentoonstelling worden bijpassende workshops aangeboden. In 2017 werden bij de tentoonstellingen en vooral in de vakanties verschillende workshops voor zowel kinderen als voor volwassenen gegeven: Het open schilderatelier in de zomer, middeleeuws schilderen in de herfstvakantie, miniatuurboekbinden voor kinderen en volwassenen, workshops kitchen litho.

Openstelling Educatiezolder

Ook in 2017 is elk weekend de zolder opengesteld voor alle bezoekers van het museum. Bezoekers kunnen op zaterdag gratis deelnemen aan een workshop 'Schrijven als een monnik' en op zondag kunnen bezoekers zelf een boekenlegger afdrukken op een oude kniehevelpers. De drukkerij wordt draaiende gehouden door een groep van negen enthousiaste vrijwilligers. Deze hebben vrijwel allemaal gewerkt in het drukkersvak en zijn vaak nog steeds actief als grafisch kunstenaar. Veel gezinnen met kinderen bezoeken de zolder in de weekenden en zo wordt er op een luchtige manier de kennis en de liefde voor het drukkersvak overgedragen op een jongere generatie. Ook krijgt het museum een levendigere uitstraling en wordt de waardering voor de collectie groter doordat bezoekers nu zelf ervaren wat er allemaal bij komt kijken voordat een geschreven of een gedrukt boek tot stand is gekomen.

1.9. Ondernemerschap/samenstelling eigen inkomsten en strategie bij tegenvallende resultaten

In 2017 noteerden het museum helaas tegenvallende bezoekersaantallen. Dit was met name te wijten aan tentoonstellingen waarbij het onvoldoende lukte om de beoogde doelgroepen op de been te brengen. Om het tij enigszins te keren heeft het museum daarop besloten om de tentoonstelling met de Xstra Small (miniboekjes) te verlengen, uit te breiden met de eigen collectie en te verlevendigen door het organiseren van allerhande activiteiten. Hierdoor kwamen de aantallen in het 4^e kwartaal weer enigszins op niveau.

⁵ Cultuurmenu: instelling die namens de Haagse musea een doorlopende leerlijn biedt aan scholen in den Haag
Cultuurschakel: intermediair tussen culturele instellingen en (basis)scholen in de regio Den Haag

De eigen inkomsten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Eigen inkomsten	Realisatie	Realisatie
	2017	2016
	€	€
Eigen inkomsten:		
Publieksinkomsten	113.873	243.237
Sponsorinkomsten	0	0
Overige inkomsten	10.386	11.182
Totale directe inkomsten	124.259	254.419
Donaties acties	21.296	23.052
Vriendenstichting	26.255	26.200
Nalatenschap Boekestein	4.651	14.311
Schenking Officina Bodoni	34.307	34.307
Private fondsen	20.801	89.784
Totale bijdragen uit private middelen	107.310	187.654
Totaal eigen inkomsten	231.569	442.073
Subsidiebedrag OCW	1.100.649	461.863
Correctie: Bijzondere baten conform brief OCW (ref. 1175325)		1.012.008
Subsidie provincie/gemeente/andere bestuursorganen	0	0
Totaal structurele subsidies	1.100.649	1.473.871
Percentage eigen inkomsten	21,0%	30%

Het percentage eigen inkomsten bedraagt 21,0% (2016: gecorrigeerd 30% was 95,7%). De norm is 19,5%. Het subsidiebedrag OCW 2017 is vanwege een dotatie aan de langlopende schuld Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW vermindert.

Totale subsidie 2017	1.211.047
Af: Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW	110.398
Opgenomen structurele OCW subsidie 2017	1.100.649

Verwezen wordt naar paragraaf 3.5.7.

In het verantwoording 2016 werd het subsidiebedrag OCW vermindert met € 1.012.008, welke betrekking had op een egalisatieschuld conform de brief van het Ministerie van OCW, d.d. 26-8-2016, ref.nr. 1045372. Dit bedrag is in 2016 terugbetaald. Tevens werd in mindering gebracht de incidentele bijdrage voor (brand)veiligheid ad € 130.000. Dit is opgenomen op de balans alsnog te betalen bedragen. Op het moment dat uitgaven worden gedaan, wordt eenzelfde bedrag opgenomen in de overige subsidies uit publieke middelen.

Met de brief van OCW d.d. 11 september 2017, ref.nr. 1175325 dient het genoemde bedrag ad € 1.012.008 alsnog gepresenteerd te worden als OCW subsidie met als tegenrekening bijzondere baten. Hiermee wordt het percentage eigen inkomsten vermindert naar 30%.

Lange termijn

Voor de toekomst van het museum en voor het behalen van de prestatienorm van OC&W zijn de bezoekersaantallen van groot belang. In 2017 is echter gebleken dat de geprognostiseerde aantallen uit de normbegroting niet gehaald worden bij 'onsuccesvolle' tentoonstellingen. Dit willen we de komende jaren verbeteren, we gaan daarom vanaf 2018 aan de slag om een aantal verbeteringen te maken:

- Verbetering standaardpresentatie museum;
- Verhoging omzet per bezoeker;
- Aanpassing doelgroepen.

Ad 1. Verbetering standaardpresentatie museum

Uit de afgelopen periode blijkt dat de aantrekkelijkheid van het museum voor bezoekers grotendeels afkomstig is uit tentoonstellingen. Voor bezoekers is er op dit moment onvoldoende reden om het museum te bezoeken in tentoonstellingsvrije periodes of bij minder laagdrempelige tentoonstellingen. Om dit op te lossen willen de 'standaardpresentatie' van het museum verbeteren. In de normbegroting wordt al de mogelijkheid tot een vaste presentatie over boekdrukkunst genoemd, daarnaast zien wij mogelijkheden in het verzamelaarsverhaal over de baron. In 2018 gaan we deze plannen verder uitwerken. Hiermee verwachten we op termijn een stabielere basis onder de bezoekersaantallen te leggen.

Ad 2. Verhogen omzet per bezoeker

Na analyse van de verdeling van het aantal bezoekers over de verschillende bezoekersgroepen, wordt het volgende duidelijk. Het museum trekt:

- laag percentage vol betalende bezoekers;
- relatief laag percentage Museumkaart bezoeker;
- hoog percentage Gratis bezoekers.

Dit zorgt voor een te lage gemiddelde opbrengst. Een van de doelen van 2019 is de aanpassing van deze verdeling waarmee de gemiddelde opbrengst per bezoeker moet stijgen. Zoals afgesproken in het activiteitenplan wil het museum in 2018 de bezoekerstaantallen laten stijgen naar 30.000. Dit betekent dat er in de marketingcampagnes meer aandacht is voor nieuwe bezoekers (past bij doelstelling activiteitenplan) en voor Museumkaartbezoekers (doelgroep cultuurminnaars).

Ad 3. Aanpassing doelgroepen

In het activiteitenplan staan een groot aantal gebruikersdoelgroepen genoemd behorende bij de drie paden die het museum bewandelt:

- Huis in Beweging: Cultuurzoekers (inclusief gezinnen), scholieren;
- Huis van de Baron: Special Interest. (liefhebbers, professionals, studenten);
- Digitale Huis: verbinding activiteiten en gebruikersgroepen.

Het museum wil aan het Huis van de Baron de gebruikersgroep 'Cultuurzoekers' (inclusief gezinnen) toevoegen. Uit een analyse van de bezoekersgroepen blijkt dat de huidige museumkaartbezoekers (ca 35% van de bezoekers) in deze doelgroep valt. Dit betekent dat we in marketing- en communicatiecampagnes en bij productontwikkeling ook rekening houden met deze gebruikersdoelgroep. Vanzelfsprekend heeft dit geen effect op de productontwikkeling voor de special interest bezoeker.

Zakelijke verhuur

In 2017 werden de ruimtes in het museum 42 keer verhuurd, de verhuur van ruimtes wordt hiermee steeds belangrijker als inkomstenbron voor het museum. Het museum gaat de komende jaren verder investeren in deze vorm van inkomsten zoals ook in het activiteitenplan is voorgesteld.

Huisvesting/Rijksvastgoedbedrijf

Het jaar 2017 was het eerste jaar waarin Museum Meermanno zelf verantwoordelijk werd voor onderhoud aan de panden. Hiertoe moest een huurovereenkomst en een dienstenovereenkomst gesloten worden met het RVB. Helaas waren de gesprekken over de inhoud van de beide overeenkomsten nog niet afgerond op 1 januari 2017 wat ertoe leidde dat het museum het nieuwe jaar begon zonder de documenten te ondertekenen. Het nieuwe jaar stond derhalve in het teken van het voeren van gesprekken met het RVB en de andere musea over de te maken afspraken voor de komende jaren. Daarnaast werd een begin gemaakt met de Meerjarenonderhoudsplanning (MOIP) voor de komende jaren. Onderwerp van gesprek met het RVB over de contracten was met name de verantwoordelijkheid voor het achterstallig onderhoud aan de panden op het moment van overdracht. Het museum heeft hiervoor een lijst opgesteld en tot onze vreugde is deze in december 2017 geaccordeerd door het RVB. Deze lijst wordt toegevoegd aan de contracten waardoor we verwachten in 2018 de beide overeenkomsten te kunnen tekenen. Het gesprek over het onderhoud en de planning van de onderhoudswerkzaamheden heeft hiermee een jaar vertraging opgelopen.

Het eerste jaar van de nieuwe samenwerking was een jaar met hoogte- en dieptepunten. Niet in het minst omdat het museum ca een half jaar geen RVB objectmanager heeft gehad waardoor er geen afspraken gemaakt konden worden. In 2017 zijn als gevolg hiervan een aantal projecten nog niet uitgevoerd. In september werd een nieuwe tijdelijke

objectmanager benoemd waarna een aantal kleinere projecten alsnog in de steigers gezet kon worden. De overige projecten zullen naar verwachting in 2018 afgerond worden.

Hoofdstuk 2: Prestatieverantwoording

2.1. Activiteiten & bereik (model III)

Uitgangspunt voor de prestatieverantwoording is het activiteitenplan 2017-2020.

De overeengekomen prestaties kunnen als volgt worden weergegeven:

Activiteiten & bereik		Huidig boekjaar		Activiteitenplan		Vorig boekjaar	
	Tentoonstellingen	Aantal tentoon- stellingen	Aantal bezoek	Aantal tentoon- stellingen	Aantal bezoek	Aantal tentoon- stellingen	Aantal bezoek
1	Tijdelijke tentoonstellingen (totaal 2+3+4+5)	8	32.270	8	41.750	7	55.279
2	Reguliere bezoeken		26.470		36.750		50.412
3	Bezoeken primair onderwijs (po)		4.879		2.500		3.211
4	Bezoeken voortgezet onderwijs (vo)		532		1.500		1.186
5	Bezoeken mbo/hoger onderwijs (ho)		389		1.000		470
	Specificatie bezoeken totaal		32.270		41.750		55.279
6	Gratis bezoeken		15.206		26.250		31.972
7	Betaalde bezoeken		17.994		15.500		23.307
	Overige bezoeken:						
8	Bezoeken website totaal		83.155		180.000		156.478
9	Aantal unieke bezoeken website		66.181		123.500		107.751
	Overige activiteiten	Aantal Activiteiten	Aantal deel- nemers	Aantal activiteiten	Aantal deel- nemers	Aantal activiteiten	Aantal deel- nemers
10	Schoolgebonden activiteiten:	264	5.800	220	5.500	198	4.867
11	- waarvan primair onderwijs (po)	232	4.879	140	3.000	128	3.211
12	- waarvan voortgezet onderwijs (vo)	16	532	40	1.500	32	1.186
13	- waarvan mbo/hoger onderwijs (ho)	16	389	40	1.000	38	470
14	Openbare activiteiten	60	3.477	220	3.500	45	2.940
15	Totaal overige activiteiten (10+14)	324	9.277	440	9.000	243	7.807

Hoofdstuk 3: Jaarrekening 2017

3.1. Inleiding

De onderstaande jaarrekening is de eerste van de cultuurnotaperiode 2017-2020. De rijkssubsidie voor deze periode is toegekend op basis van de meerjarenbegroting, beleidsvoornemens en prestatieafspraken, zoals die in februari 2016 bij het Ministerie van OCW werden ingediend. Met de subsidiebeschikking van OCW (referentie 1056865, d.d. 20-09-2016) is de aanvraag geaccordeerd, met een subsidieverlening culturele basisinfrastructuur € 2.486.336 en Erfgoedwet € 417.279.

Met het subsidiebesluit van OCW (referentie 1221353, d.d. 07-09-2017) is voor de periode 2017-2020 een subsidie verleend van € 3.570.379.

Overzicht instellingssubsidie OCW uw kenmerk 1221353, d.d. 07-09-2017	2017	2018	2019	2020	Totaal
	€	€	€	€	€
Culturele basisinfrastructuur					
Exploitatiebijdrage, structureel	621.584	621.584	621.584	621.584	2.486.336
Wijziging instellingssubsidie nav Kamerbrief	150.000	150.000	150.000	150.000	600.000
Loonbijstelling 2017	12.592	12.592	12.592	12.592	50.368
Prijsbijstelling 2017	2.268	2.268	2.268	2.268	9.072
subtotaal structurele Culturele basisinfrastructuur	786.444	786.444	786.444	786.444	3.145.776
Erfgoedwet, huisvesting	315.687	0	0	0	315.687
Prijsbijstelling 2017	5.367				5.367
subtotaal structurele erfgoedwet, huisvesting	321.054	0	0	0	321.054
Erfgoedwet, collectiebeheer	101.592	0	0	0	101.592
Loonbijstelling 2017	1.658				1.658
Prijsbijstelling 2017	299				299
subtotaal structurele erfgoed subsidie	103.549	0	0	0	103.549
subtotaal structurele erfgoedwet	424.603	0	0	0	424.603
Totale subsidie 2017-2020	1.211.047	786.444	786.444	786.444	3.570.379

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de bepalingen zoals vastgelegd in het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen 2017-2020.

Verwerking/verdeelsleutels:

- De toerekening van baten en lasten aan de museale functies heeft plaatsgevonden conform het kostenplaatsenmodel, waarbij voor iedere museale functie een groep kostenplaatsen is vastgesteld;
- De huisvestingssubsidie en -lasten worden op basis van vierkante meters toegerekend aan de verschillende functies;
- De toerekening van de subsidie culturele basisinfrastructuur heeft plaatsgevonden conform de verhouding resultaat voor bestemmingen van de afdelingen ten opzichte van het totale resultaat voor bestemmingen (beiden exclusief exploitatiesubsidie);
- De toerekening van het saldo uit bedrijfsvoering (exploitatie resultaat) van de functie algemeen beheer heeft plaats gevonden conform de verhouding afdelingslasten ten opzichte van totale lasten exclusief algemene beheerslasten.

Sinds 2003 omvat de jaarrekening van Museum Meermanno tevens de balans en winst- en verliesrekening van het Fonds van Westreenen. De cijfers zijn in de samengevoegde balans en winst- en verliesrekening opgenomen.

3.2. Samengevoegde balans (model I)

ACTIVA	31-12-2017	31-12-2016
Vaste activa	€	€
Materiële vaste activa	280.322	352.620
Financiële vaste activa	1.131.731	1.127.080
Totale vaste activa	1.412.053	1.479.700
Vlottende activa		
Vorraden	11.631	18.622
Vorderingen	222.858	88.347
<i>Debiteuren</i>	153.644	22.676
<i>Pensioenpremie/Wga</i>	953	0
<i>Omzetbelasting</i>	50.105	16.371
<i>Overlopende activa</i>	18.156	49.300
Effecten	50.254	53.569
Liquide middelen	803.795	647.039
Totale vlottende activa	1.088.538	807.577
TOTALE ACTIVA	2.500.591	2.287.277
PASSIVA		
Eigen vermogen		
Algemene reserve	147.180	136.052
<i>Museum Meermannno</i>	98.707	89.095
<i>Administratie Fonds Museum Meermannno</i>	48.473	46.957
Bestemmingsreserves	1.417.902	1.404.704
Bestemmingsfonds OCW	19.903	107.590
Bestemmingsfonds OCW Collectiebeheer	0	0
Totale eigen vermogen	1.584.985	1.648.346
Langlopende schulden		
Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW	110.398	0
Nog te betalen bedragen	197.041	227.524
Investeringsubsidies	260.013	196.512
Totale langlopende schulden > 1 jaar	567.452	424.036
Kortlopende schulden		
Crediteuren	155.004	24.894
Loonbelasting	0	0
Sociale lasten	0	
Pensioen/Wga	1.334	257
Overlopende passiva	191.816	189.744
Totale kortlopende schulden < 1 jaar	348.154	214.895
Totale passiva	2.500.591	2.287.277

In paragraaf 3.5. volgen de specificaties en de bijbehorende toelichtingen op de diverse balansposten.

3.3. Samengevoegde categoriale exploitatierekening (model IIb)

MUSEUM MEERMANN0 HUIS VAN HET BOEK			
	Realisatie	Norm	Realisatie
	2017	Begroting	2016
		2017	2016
Bezoekersaantallen in MM	19.029	26.250	29.462
Bezoekersaantallen buiten MM	13.241	15.500	25.817
Totaal	32.270	41.750	55.279
Inkomsten per bezoeker	€ 5,96	€ 6,68	€ 8,24
Eigen inkomsten	€	€	€
1 Publieksinkomsten binnenland (2+3)	113.358	175.275	242.889
2 Kaartverkoop	8.766	26.000	53.470
3 Overige publieksinkomsten	104.592	149.275	189.419
4 Publieksinkomsten buitenland (bibliotheek/mediatheek)	515	250	347
5 Totaal publieksinkomsten(1+4)	113.873	175.525	243.236
6 Sponsorinkomsten	0	30.000	0
7 Vergoeding coproducent	0	0	0
8 Totaal overige directe inkomsten	10.386	237.250	11.182
9 Totaal overige directe inkomsten (6+7+8)	10.386	267.250	11.182
10 Totaal directe inkomsten (5+9)	124.259	442.775	254.418
11 Indirecte inkomsten	0	0	0
12 Private middelen - particulieren incl. vrienden	86.509	56.700	97.870
13 Private middelen bedrijven	6.200	0	1.250
14 Private middelen - private fondsen	14.601	77.750	88.534
15 Private middelen - goede doelenloterijen	0	0	0
16 Totaal bijdragen uit private middelen (12+13+14+15)	107.310	134.450	187.654
17 Totaal eigen inkomsten (10+11+16)	231.569	577.225	442.072
18 Baten in natura	168.355	0	27.500
Subsidies			
19 Totaal structureel OCW (20+21+22+23)	1.100.649	1.188.863	1.473.871
20 OCW: Regeling specifiek cultuurbeleid (publieksactiviteiten)	786.444	771.584	792.241
21 OCW: Erfgoedwet onderdeel huisvesting	210.656	315.687	681.630
22 OCW: Erfgoedwet onderdeel collectie	103.549	101.592	0
23 OCW: Kaderregeling exploitatiesubsidies onderzoek en wetenschap	0	0	0
24 Totaal structureel provincie	0	0	0
25 Totaal structureel gemeente	0	0	0
26 Totaal structurele publieke subsidie overig	0	0	0
27 Totaal structurele subsidies (19+24+25+26)	1.100.649	1.188.863	1.473.871
28 Totaal (niet-structureel) publieke subsidie overig	215.462	71.000	68.520
29 Totaal subsidies (27+28)	1.316.111	1.259.863	1.542.391
Totale baten (17+18+29)	1.716.035	1.837.088	2.011.963
Percentage eigen inkomsten	21,0%	29,2%	30,0%
Normpercentage OCW	19,5%	19,5%	19,5%

		Realisatie	Norm	Realisatie
		2017	Begroting	2016
		€	2017	€
	LASTEN			
1	Personeelslasten	929.650	881.392	788.718
2	Huisvestingslasten	167.299	315.687	231.425
3	Afschrijvingen	81.140	91.000	92.841
4	Aankopen	20.744	19.500	268.526
5	Overige lasten	467.995	532.050	498.956
5a	Overige collectie	26.655	13.500	10.707
5b	Overige publieksactiviteiten	187.934	222.500	188.857
5c	Overige inkopen	34.134	56.600	74.687
5d	Overige algemeen beheer	219.272	239.450	224.705
	Totale lasten (1+2+3+4+5)	1.666.828	1.839.629	1.880.466
6	Saldo uit gewone bedrijfsvoering	49.207	-2.541	131.497
7	Saldo rentebaten/lasten	-1.664	3.750	1.595
8	Mutaties aankoopfonds	0	0	0
9	Bijzondere baten en lasten (totaal)	0	0	-1.012.008
10	EXPLOITATIERESULTAAT (6+7+8+9) voor bestemmingen	47.543	1.209	-878.916

		Realisatie	Norm	Realisatie
		2017	begroting	2016
		€	2017	€
	EXPLOITATIERESULTAAT voor bestemmingen	47.543	1.209	-878.916
	<i>Mutatie algemene reserve</i>			
	<i>vanwege dotatie/vrijvallen eigen vermogen:</i>			
	Bestemmingsreserve MM: Vervanging bedrijfsinstallaties	6.989	0	5.955
	Bestemmingsreserve MM: Boekengeluk	-18.850	0	15.143
	Bestemmingsreserve MM: Nalatenschap Boekestein	-4.651	0	-14.311
	Bestemmingsfonds MM: Exlibrisfonds	0	0	2.741
	Bestemmingsfonds OCW huisvesting 2016	0	0	674.981
	Bestemmingsfonds OCW collectiebeheer	0	0	0
	Totale mutaties posten van het eigen vermogen	-16.512	0	694.899
		31.031	1.209	-184.016
	Reserve OCW resultaat 2017-2020	-19.903	0	84.647
	Exploitatieresultaat NA bestemmingen algemene reserve	11.128	1.209	-99.369

3.4. Waarderingsgrondslagen

Algemene grondslagen voor de cijfers

Conform de statuten, F179/F694/31003693, versie 6 maart 2016, gepasseerd 31 oktober 2016, artikel 1 draagt de Stichting de naam: Stichting tot Beheer van het Museum van het Boek | Museum Meermannno-Westreenianum. De stichting is gevestigd te 's-Gravenhage en is ingeschreven in het register van de Kamer van Koophandel onder nummer 41158851. De stichting heeft ten doel het bevorderen bij een breed publiek van kennis en belangstelling voor de ontwikkelingen op het gebied van de geschiedenis van boek- en drukkunst op alle aspecten behalve tekstueel inhoudelijke (artikel 2.1).

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de bepalingen zoals vastgelegd in het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen 2017-2020. Het Ministerie van OCW heeft aansluiting gezocht bij algemeen aanvaarde verslaggevingsgrondslagen zoals vastgelegd in Boek 2, Titel 9 van het Burgerlijk Wetboek (met enkele uitzonderingen) en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. In het handboek zijn voor de musea specifieke modellen opgenomen voor balans en exploitatierekening.

Algemeen

De waardering van activa en passiva, en de bepaling van het resultaat, vinden plaats op basis van historische kosten, tenzij in de onderstaande toelichting anders is vermeld. Baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben. Winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen, indien zij voor het vaststellen van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa worden gewaardeerd op historische kostprijs verminderd met cumulatieve afschrijvingen gebaseerd op de verwachte levensduur. Investerings vanaf € 450 worden geactiveerd. De inventaris wordt afgeschreven tot een restwaarde nihil. De afschrijvingstermijnen voor de te onderscheiden activa zijn:

Activa	Jaren
Verbouwing	10
Bedrijfsinstallaties	10-15
Kantoorinventaris	10-20
Kantoormachines en software	5
Winkelrestauratie	10
Presentatiemateriaal	5-20
Beveiliging	10
Technische dienst	5-10
Restauratie- en conserveringsmateriaal	10

Voor de investeringen voor veiligheidszorg, educatiezolder en koelinstallatie zijn investeringssubsidies ontvangen. Deze investeringssubsidies zijn op de balans verantwoord onder de langlopende schulden en is gelijk aan de omvang van de boekwaarde van de activa die hierop betrekking hebben.

Financiële vaste activa

Onder de financiële vaste activa is een vordering uit hoofde van een nalatenschap opgenomen en wordt gewaardeerd tegen de reële waarde. Dit betreft een vordering onder last van levenslang vruchtgebruik van een tweetal vruchtgebruikers. De reële waarde wordt bepaald door de vordering tegen contante waarde te waarderen. In de berekening van de contante waarde is rekening gehouden met de verwachte levensduur van de vruchtgebruikers en een rentevoet van 2%.

Voorraden

De voorraden zijn gewaardeerd tegen inkoopprijs onder aftrek van een eventuele voorziening voor incurantheid.

Vorderingen

De vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. De reële waarde en geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor mogelijke verliezen als gevolg van oninbaarheid worden in mindering gebracht.

Overige activa en passiva

De overige activa en passiva zijn, tenzij anders vermeld, gewaardeerd op nominale waarde.

Effecten

De onder de vlottende activa opgenomen effecten worden gewaardeerd tegen beurswaarde, waarbij het verschil tussen verkrijgingprijs en de beurswaarde wordt opgenomen in een bestemmingsreserve.

Bestemmingsfondsen

Een eventuele onderbesteding van de ontvangen subsidies worden in het desbetreffende boekjaar gedoteerd aan het bestemmingsfonds.

Bestemmingsreserves

Een door het bestuur aangebrachte beperking in de reserves wordt aangeduid als bestemmingsreserve.

Bestemmingsreserve effecten

Herwaardering van de effecten als gevolg van een beurswaarde die hoger is dan de historische aanschafprijs, worden rechtstreeks verwerkt in de bestemmingsreserve effecten.

Langlopende schulden

Onder de langlopende schulden zijn ontvangen investeringssubsidies verantwoord die zijn ontvangen voor investeringen in bepaalde activa. Aan de investeringssubsidie wordt jaarlijks een bedrag onttrokken/gedoteerd gelijk aan de mutatie in de activa waarop deze investeringssubsidie betrekking heeft. Tevens zijn onder deze post de overige en overlopende passiva met een langlopend karakter opgenomen.

Kortlopende schulden

De kortlopende schulden worden gewaardeerd op de nominale waarde.

Grondslagen voor de resultaatbepaling

Baten

De baten betreffen directe exploitatieopbrengsten van het museum en de ontvangen subsidies van het Ministerie van OCW en derden. Schenkingen van museale objecten worden na taxatie en ondertekening van notariële koop- en schenkakten in de jaarrekening verantwoord als overige private subsidies. Voor hetzelfde bedrag zijn deze schenkingen verwerkt in de aankoopkosten voor boeken.

Lasten

De kosten worden bepaald op historische basis en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenen

Het bestuur van bedrijfstakpensioenfonds SFP heeft het pensioenfonds per 31-12-2010 geliquideerd. Per 1 januari 2011 is de stichting, Museum Meermannno, overgegaan naar het pensioenfonds Zorg & Welzijn. De door het fonds verzorgde pensioenregeling is een toegezegde pensioenregeling. De stichting verwerkt de toegezegde pensioenregeling als een toegezegde bijdrageregeling waardoor de pensioenlasten in de jaarrekening gelijk zijn aan de betaalde premies aan het fonds. Dit betekent tevens dat niet alle mogelijke risico's verbonden aan deze regeling in de balans tot uitdrukking zijn gebracht.

Afschrijvingen

Afschrijvingen worden berekend op basis van de verkrijgingprijs. Afschrijvingen vinden plaats volgens de lineaire methode op basis van de geschatte levensduur.

3.5. Toelichtingen op de balans

3.5.1. Materiële vaste activa

VERLOOPSTAAT	Ver-	Bedrijfs-	Andere					
MATERIELE VASTE ACTIVA	bouwing	installaties	vaste	Totaal				
	€	€	bedrijfs-	€	€	€	€	€
			middelen					
Aanschafwaarde begin 2017	327.819	282.847		932.794				1.543.460
Cumulatieve afschrijvingen	-203.909	-138.816		-848.115				-1.190.840
Boekwaarde 1-1-2017	123.910	144.031		84.679				352.620
Investerings	0	0		8.843				8.843
aanschafwaarde desinvesteringen	0	0		0				0
cumulatieve afschrijving								
desinvesteringen	0	0		0				0
Boekverlies	0	0		0				0
Afschrijvingen 2017	-32.586	-22.526		-26.029				-81.141
Boekwaarde 31-12-2017	91.324	121.505		67.493				280.322
Aanschafwaarde 31-12-2017	327.819	282.847		941.637				1.552.303
Cumulatieve afschrijvingen	-236.495	-161.342		-874.144				-1.271.981
Boekwaarde 31-12-2017	91.324	121.505		67.493				280.322
SPECIFICATIE VERLOOPSTAAT		Winkel-	Kantoor	Presenta-	Beveiliging	Techni-	Restau-	Totaal
Andere vaste bedrijfsmiddelen	Kantoor-	restaurantie	machines/	tiemateriaal		sche	ratie	Totaal
	inventaris		software			dienst		
	€	€	€	€	€	€	€	€
Aanschafwaarde begin 2017	274.788	78.849	168.330	336.463	47.429	2.356	24.579	932.794
Cumulatieve afschrijvingen	-258.063	-58.745	-164.957	-324.988	-21.926	-2.356	-17.080	848.115
Boekwaarde 1-1-2017	16.725	20.104	3.373	11.475	25.503	0	7.499	84.679
Investerings	8.843	0	0	0	0	0	0	8.843
aanschafwaarde desinvesteringen	0	0	0	0	0	0	0	0
cumulatieve afschrijving								
desinvesteringen	0	0	0	0	0	0	0	0
Boekverlies	0	0	0	0	0	0	0	0
Afschrijvingen 2017	-3.499	-7.885	-2.567	-5.197	-4.585	0	-2.296	-26.029
Boekwaarde 31-12-2017	22.069	12.219	806	6.278	20.918	0	5.203	67.493
Aanschafwaarde 31-12-2017	283.631	78.849	168.330	336.463	47.429	2.356	24.579	941.637
Cumulatieve afschrijvingen	-261.562	-66.630	-167.524	-330.185	-26.511	-2.356	-19.376	874.144
Boekwaarde 31-12-2017	22.069	12.219	806	6.278	20.918	0	5.203	67.493

- De verzekerde waarde van de bedrijfsinventaris is op 28 februari 2017 vastgesteld op € 1.585.000 (Zie taxatierapport Troostwijk, nr. 00229861001). Het taxatierapport heeft een geldigheidsduur van drie jaar.
- In totaal is een bedrag van € 8.843 geïnvesteerd in een website.

3.5.2. Financiële vaste activa

Onder de financiële vaste activa is een vordering inzake een nalatenschap opgenomen. Dit betreft een vordering onder last van levenslang vruchtgebruik van een tweetal vruchtgebruikers. Deze vordering heeft een overwegend langlopend karakter en is gewaardeerd tegen contante waarde, rekening houdend met de verwachte levensduur van de vruchtgebruikers en een rentevoet van 2%. Per 31 december 2017 heeft een herwaardering plaatsgevonden ad € 4.651. De vordering heeft een waarde van € 1.131.731.

3.5.3. Vlottende activa

I. Voorraden

De aanwezige voorraad is geïnventariseerd en betreft boeken, catalogi, vouwbladen, ansichtkaarten en overige winkelvoorraad. De voorraden hebben na aftrek van de voorziening incurante voorraden een waarde van € 11.631.

II. Vorderingen

Het openstaande bedrag aan debiteuren betreft budgetbijdragen voor projecten/tentoonstellingen, geleverde scans en foto's vanuit de bibliotheek en mediatheek evenals georganiseerde groepsontvangsten ten behoeve van educatie en evenementen.

Debiteuren	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
Educatieve groepen	4.666	3.434
Evenementen	3.414	0
Bibliotheek/mediatheek	221	2.054
Reizende tentoonstellingen	0	762
Declareerbare kosten Stichting Vrienden	0	1.426
Budgetbijdrage aankopen	0	15.000
Budgetbijdragen projecten/tentoonstellingen	145.343	0
Totaal	153.644	22.676

De post 'nog te ontvangen bedragen' betreffen coupons en periodieke giften.

Overige activa	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
Nog te ontvangen bedragen	10.596	46.499
Vooruitbetaalde bedragen	5.653	2.397
Kruisposten/pin	1.907	404
Totaal	18.156	49.300

3.5.4. Effecten

Op de balans is een bedrag van € 50.254 opgenomen voor effecten, die het huidige restant van het vermogen van baron Van Westreenen van Tiellandt vertegenwoordigen.

3.5.5. Liquide middelen

De liquide middelen zijn direct opeisbaar. Onder deze post is opgenomen:

Liquide middelen	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
ING, betaalrekening	392.385	236.906
ING, spaarrekening	29.079	29.013
ING, kwartaalrekening	374.834	374.647
ABN-AMRO, bestuurrekening	6.404	4.889
Kasgeld	1.093	1.584
Totaal	803.795	647.039

3.5.6. Eigen Vermogen

Eigen Vermogen	Balans 31-12-2017	Resultaat- Bestemming 2017	Directe vermogens- mutatie 2017	Balans 31-12-2016
	€	€	€	€
Algemene reserve	147.180	11.128	0	136.052
Bestemmingsreserves	1.417.902	16.512	-3.314	1.404.704
Bestemmingsfonds OCW 2013-2016	19.903	19.903	-107.590	107.590
Bestemmingsfonds OCW collectiebeheer	0	0	0	0
Totaal	1.584.985	47.543	-110.904	1.648.346

De componenten van het Eigen Vermogen worden hieronder afzonderlijk toegelicht.

I. Algemene reserve

Algemene reserve Specificaties	Balans 31-12-2017	Resultaat- Bestemming 2017	Directe vermogens- mutatie 2017	Balans 31-12-2016
	€	€	€	€
Museum Meermanno	98.707	9.612	0	89.095
Administratie Fonds Museum Meermanno	48.473	1.516	0	46.957
totaal	147.180	11.128	0	136.052

II. Bestemmingsreserves

In het onderstaand schema worden de mutaties in de bestemmingsreserves weergegeven.

Bestemmingsreserves Specificaties	Balans 31-12-2017	Resultaat Bestemming 2017	Directe vermogens- mutatie 2017	Balans 31-12-2016
	€	€	€	€
Vervangingsreserve bedrijfsinstallaties	155.615	-6.989	0	162.604
Boekengeluk	119.690	18.850	0	100.840
Nalatenschap Boekestein	1.131.731	4.651	0	1.127.080
Effecten 7,5% Nederland 1993/2023	10.866	0	-3.314	14.180
totaal	1.417.902	16.512	-3.314	1.404.704

- Met de brief van het Ministerie van OCW, 16 december 2004, met kenmerk DCE/04/56335, is per 1 januari 2005 de overdracht van de bedrijfsinstallaties in economische en juridische eigendom overgedragen aan Museum Meermanno. De 'om niet' verkregen bedrijfsinstallaties zijn gewaardeerd tegen een getaxeerde waarde bij overdracht en opgenomen in de activa. Aan de passiefzijde van de balans is voor dezelfde waarde een bestemmingsreserve gevormd. De waarde bedroeg per 1-1-2006 € 159.975 en een eenmalig startbudget van € 36.200, totaal € 196.175. Boekverliezen hebben plaatsgevonden door vervanging van een telefooncentrale ad € 18.600 in 2008 en van een voorportaal ad € 3.333 in 2009. Op deze reserve worden in mindering gebracht de afschrijvingskosten. Het saldo per 31-12-2017 bedraagt € 155.615.
- Het project Boekengeluk heeft tot doel de zichtbaarheid van het museum en de collectie in stand te houden. Het project Boekengeluk ondersteunt vier pijlers:
 - o Collectie: verwerven, ontsluiten;
 - o Collectie: restaureren, conserveren;
 - o Presentatie: het presenteren van de collectie;
 - o Educatie: het presenteren en ontsluiten van de collectie voor de jeugd.

De bestaansrechtacties 'Boek zoekt Vrouw, Man en Bedrijf' en overige donaties hebben € 27.496 opgebracht. De totale uitgaven 2017 bedragen € 8.646. Hieruit volgt een dotatie aan de reserve ad € 18.850.

Onder de overige donaties valt een vijfjaarlijkse schenking (2014-2018), waarvan in 2017 € 10.000 is ontvangen. De vijfjaarlijkse schenking bedraagt in totaal € 50.000. Overeengekomen is dat het bedrag als geoormerkt fonds zal worden ondergebracht in het fonds Boekengeluk. Uit dit fonds worden twee projecten bekostigd:

- Vijfentwintig duizend Euro is bestemd voor het verstrekken van een opdracht aan een drietal jonge vormgevers die in de afrondingsfase van hun opleiding zijn of aan het begin van hun carrière staan. Deze krijgen de opdracht een nog nader te bepalen tekst vorm te geven en te produceren. Vervolgens worden deze uitgaven getoond in een presentatie in Museum Meermanno, waarbij aandacht geschonken wordt aan het ontstaansproces van de uitgave en de ontwerpers de ruimte krijgen de keuzes die zij tijdens het proces maakten nader toe te lichten. Na afloop van dit project in 2018, zal dit project financieel worden verantwoord.
- Vijfentwintig duizend Euro is bestemd voor het aankoopbudget, voor de aankoop van het werk van jong talent.
- In 2014 is de nalatenschap van mevrouw G.A. Boekestein aanvaard onder last van vruchtgebruik. De nalatenschap is vastgelegd in aandelen (twee coin depots) ter waarde van € 1.330.000. De belegging alsmede het rendement komt ten bate van de nog levende vruchtgebruikers. Indien de nalatenschap door overlijden van een van hen of beiden zal vrijkomen voor Museum Meermanno, zal het rendement van deze aandelen jaarlijks ten bate van Museum Meermanno worden aangewend voor de volgende bestemmingen: Collectie uitbreiding en behoud en beheer van de bestaande collectie van Meermanno, het presenteren van de collectie van Meermanno tijdens vaste en tijdelijke presentaties en het aanwenden van de collectie van Meermanno voor educatief gebruik. Verwezen wordt naar paragraaf 3.5.2. financiële vaste activa: € 1.131.731 wordt opgenomen als vordering.
- De herwaardering van de effecten is gebaseerd op het verschil in aankoop € 39.389 (nominaal € 36.303) en de waarde per 31-12-2017 ad € 50.254 is € 10.866. Dit bedrag is rechtsreeks als dotatie verwerkt in de herwaarderingsreserve.

III. Bestemmingsfonds OCW

Bestemmingsfonds OCW Specificaties	Balans 31-12-2017	Resultaat Bestemming 2017	Re classificatie 2017	Balans 31-12-2016
	€	€	€	€
OCW 2013-2016 resultaat / 2009-2012	0	0	-107.590	107.590
OCW 2017-2020 resultaat	19.903	19.903	0	0
totaal	19.903	19.903	-107.590	107.590

OCW 2013-2016 resultaat:

Bij brief van 7 februari 2018 (ref. DUO/BNB-2018/4219M) is besloten de vierjaarlijkse instellingssubsidie 2013-2016 niet te verlagen. De niet bestede reservering ad € 107.590 dient te worden opgenomen als langlopende investeringssubsidie OCW.

OCW 2017-2020 resultaat:

Conform de regelgeving niet-bestede OCW-gelden vindt een dotatie plaats van € 19.903 aan het bestemmingsfonds OCW. Structurele OCW subsidie / totale baten is € 1.100.649 / € 1.716.035 is 64,14%. Resultaat na mutaties eigen vermogen € 31.030 x 64,14% is € 19.903.

3.5.7. Langlopende schulden

I. Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW

Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW		Balans
Specificatie		31-12-2017
		€
1	Subsidie OCW huisvesting, beschikking ref. 1221353	321.054
2	Onttrekking wegens investeringen (investeringsubsidie)	
3	Onttrekking lasten:	159.121
	- Toeslagen Rijksvastgoedbedrijf: rente, aflossing	77.845
	- Toeslagen Rijksvastgoedbedrijf: heffingen en opslagen	36.246
*	- Loonkosten eigen organisatie beheer en onderhoud	35.732
	- Verzekeringen	
	- Afschrijving op investeringen	
	- Kosten dagelijks onderhoud	9.298
	- Kosten groot onderhoud (vervangingsinvesteringen gebouw/installaties MOIP)	
	- Kosten groot onderhoud (voorziening MOIP)	
4	Overige huisvestingskosten (eigenaarszaken e.d. veiligheidszorg)	51.535
5	Totaal onttrekkingen (2+3+4)	210.656
	Toevoegingen baten:	
	- vrijval investeringssubsidie OCW	
	- Overige baten	
6	Totaal toevoegingen	0
	Saldo huisvestingssubsidie (1-5+6)	110.398
	Besteed aan publieksactiviteiten of andere activiteiten	0
	Saldo eindbalans (nog te besteden huisvestingssubsidie)	110.398
	Onderhoud cf MJOP	€
	Schilderwerk (binnen/buiten)	15.000
	Groot onderhoud	36.105
	Klein onderhoud	46.097
	Overigen	13.196
	totaal	110.398

II. Nog te betalen bedragen

Nog te betalen bedragen	Balans	Resultaat	Directe	Balans
Specificaties	31-12-2017	Bestemming	vermogens-	31-12-2016
	€	2017	mutatie 2017	€
Lening collectie Officina Bodoni	97.041	-30.483	0	127.524
OCW huisvestingssubsidie (brand) veiligheid	100.000	0	0	100.000
totaal	197.041	-30.483	0	227.524

- **Lening collectie Officina Bodoni:** De collectie bestaat uit boeken en diverse uitgaven van Hans Mardersteig (1892-1977), drukker en typograaf, alsmede prospecti en publicaties.
Op 9 augustus 2016 is gepasseerd een akte van lening, levering en schenking ter waarde van € 190.000, welke geheel in de kosten wordt opgenomen. Hier tegenover wordt een langlopende schuld opgenomen. Tot en met 2017 valt een bedrag vrij ad € 62.476 en wordt een bedrag van € 30.483 opgenomen als kortlopende schuld. Totaal een mutatie van € 92.959.
De schenking wordt ter hoogte van eenzelfde bedrag verspreid over zes jaren (2016-2021) in de baten opgenomen.
- **(Brand)veiligheid:** Naar aanleiding van de Schipholbrand in 2005 heeft het Rijksvastgoed bedrijf een brandscan uitgevoerd. Om aan brandveiligheidseisen te voldoen, heeft het Ministerie van OCW, brief 15 maart 2016, ref.nr. 892436 een bedrag van € 130.000 ter beschikking gesteld. Voor de wettelijke verplichtingen aangaande brandveiligheid stelt Meermanno een bedrag van € 30.000 als kortlopende schuld. Het restant ad € 100.000 wordt opgenomen onder de langlopende schulden.

III. Investeringsubsidies veiligheidszorg, educatiezolder en klimaatinstallatie

Bij de verzelfstandiging op 1 januari 1995 zijn de materiële vaste activa gewaardeerd op € 147.891. Vanaf 1995 worden ontvangen subsidies en bijdragen voor in de balans geactiveerde projectinvesteringen aan de investeringsubsidies toegevoegd. De jaarlijkse vrijval uit de investeringsubsidies is gelijk aan de afschrijving op de met subsidies en bijdragen gefinancierde activa.

Investeringsubsidies veiligheidszorg	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
Saldo begin boekjaar	83.527	114.616
Bij: toevoeging overgeheveld van bestemmingsreserve 2013-2016	107.590	0
Af: afschrijvingen	30.913	31.089
Saldo einde boekjaar	160.204	83.527

Investeringsubsidies educatiezolder	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
Saldo begin boekjaar	70.416	79000
Bij: toevoeging overgeheveld van de nog te betalen bedragen	0	0
Af: afschrijvingen	8.601	8.584
Saldo einde boekjaar	61.815	70.416

Investeringsubsidies koelinstallatie	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
Saldo begin boekjaar	42.569	0
Bij: toevoeging overgeheveld van de nog te betalen bedragen	0	46.000
Af: afschrijvingen	4.575	3.431
Saldo einde boekjaar	37.994	42.569

Totaal investeringsubsidies	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
Saldo begin boekjaar	196.512	193.616
Bij: toevoeging overgeheveld van de nog te betalen bedragen	107.590	46.000
Af: afschrijvingen veiligheidszorg	44.089	43.104
Saldo einde boekjaar	260.013	196.512

In 2015 heeft het Ministerie van OCW, brief 20-4-2015, ref.nr. 739655 een bedrag van € 46.000 ter beschikking gesteld voor het aanpassen van de klimaatinstallatie in het depot. Dit bedrag is in 2015 opgenomen onder de nog te betalen bedragen. In

2016 is voor dit bedrag een activum opgenomen. De bijdrage wordt opgenomen in een investeringssubsidie. Op het moment de afschrijvingskosten vrijvallen, wordt de bate opgenomen onder de publieke baten vrijval investeringssubsidie.

Investeringsubsidie veiligheidszorg:

Bij brief van 7 februari 2018 (ref. DUO/BNB-2018/4219M) is besloten de vierjaarlijkse instellingssubsidie 2013-2016 niet te verlagen. De niet bestede reservering ad € 107.590 dient te worden opgenomen als langlopende investeringssubsidie OCW.

3.5.9. Kortlopende schulden

I. Crediteuren:

Onder crediteuren zijn bedragen opgenomen t.b.v. de nog niet betaalde facturen op 31 december 2017. Totaal € 155.004 waaronder betalingen aan het Rijksvastgoedbedrijf ad € 136.026 betreffende de huur en servicekosten.

II. Overige schulden en overlopende passiva:

Onder deze post is opgenomen:

Overlopende passiva	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
Nog te betalen vakantiegeld	25.333	25.354
Reservering vakantiedagen	11.828	35.525
Nog te betalen bedragen	22.015	8.911
Lening en rente collectie Officina Bodoni	30.801	29.987
Vooruit ontvangen Metamorfoze conserveren en digitaliseren	15.368	40.800
Vooruit ontvangen OCW subsidie (brand) veiligheid	30.000	30.000
Vooruit ontvangen OCW subsidie conservator 2016	7.500	7.500
Vooruit ontvangen OCW subsidie tentoonstellingen	0	11.667
Vooruit ontvangen bijdrage Stichting Grafivisie	26.000	0
Vooruit ontvangen bijdrage KB (depot)	5.671	0
Vooruit ontvangen bijdrage KB (Kunst van lezen)	17.300	0
Totaal	191.816	189.744

- Lening collectie Officina Bodoni:** De collectie bestaat uit boeken en diverse uitgaven van Hans Mardersteig (1892-1977), drukker en typograaf, alsmede prospecti en publicaties. Op 9 augustus 2016 is gepasseerd een akte van lening, levering en schenking ter waarde van € 190.000, welke geheel in de kosten wordt opgenomen. Hier tegenover wordt een langlopende schuld opgenomen. Hiervan wordt een aflossingsbedrag van € 30.482 en nog te betalen rente ad € 319 opgenomen als kortlopende schuld. De schenking wordt ter hoogte van eenzelfde bedrag verspreid over zes jaren (2016-2021) in de baten opgenomen.
- Metamorfoze:** Voor de conservering en digitalisering van het familiearchief Van Westreenen-Meerman-Van Damme (1567-1848) is toegekend een bedrag van € 102.800, die van start gaat in 2017. In 2016 is een bedrag vooruit ontvangen van € 40.800. In 2017 is een bedrag van € 25.432 uitgegeven.
- (Brand)veiligheid:** Naar aanleiding van de Schipholbrand in 2005 heeft het Rijksvastgoedbedrijf een brandscan uitgevoerd. Om aan brandveiligheidseisen te voldoen heeft het Ministerie van OCW, brief 15 maart 2016, ref.nr. 892436 een bedrag van € 130.000 ter beschikking gesteld. Voor de wettelijke verplichtingen aangaande brandveiligheid stelt Meermanno een bedrag van € 30.000 als kortlopende schuld. Het restant ad € 100.000 wordt opgenomen onder de langlopende schulden.
- Conservator:** Conform de brief van het Ministerie OCW d.d. 5 december 2014, ref.nr. 689965 is een bedrag toegekend van € 40.000 voor kosten die Meermanno heeft vanwege de intensieve samenwerking met Koninklijke Bibliotheek. In 2014 is hiervan € 20.000 in baten opgenomen. De baten worden genomen in het jaar, waarin de uitgaven worden gerealiseerd. In 2015 is € 10.000 in de baten opgenomen en in 2016 € 2.500. Het restant ad € 7.500 wordt gepresenteerd als kortlopende schuld.

3.6. Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Niet in de balans opgenomen rechten

In 2014 ontving Museum twee erfenissen. De heer Cox bedacht het Museum Meermanno met een bedrag van € 50.000 dat over een periode van vijf jaar door de zoon en dochter zal worden geschonken. Overeengekomen is dat dit bedrag ten bate van de collectie en de presentatie van jong talent zal worden aangewend.

De tweede erfenis kwam van mevrouw G.A. Boekestein. Zij stelde Museum Meermanno als hoofderfgenaam aan in haar testament voor een bedrag van € 1.795.000 minus kosten, waarvan een effectenportefeuille van € 1.330.000 onder de bepaling dat er twee vruchtgebruikers levenslang gebruik mogen maken van het rendement. Met toestemming van de Raad van Toezicht heeft de directeur beide erfenissen in dankbaarheid aanvaard.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

De huursom van 2017 betreffende de Prinsessegracht 30 en 31, en de Jan Evertstraat 17-17a bedroeg € 77.845, inclusief allonges, exclusief servicekosten.

De huurcontracten van de Prinsessegracht 30 en 31 en Jan Evertstraat 17-17a lopen tot december 2013, indien opzegging voor 31 december 2012 had plaatsgevonden. Het Ministerie van OCW heeft in haar brief van 6 november 2013 de contracten verlengd tot eind 2016. Het Rijksvastgoedbedrijf en verschillende musea waaronder Museum Meermanno hebben nog geen overeenstemming bereikt aangaande de huur- en beheerscontracten vanaf 2017. Deze zijn in ontwikkeling en zijn per 31-12-2017 nog niet ondertekend.

3.7. Toelichting op de categoriale exploitatierekening

3.7.1. Directe inkomsten

De opbrengsten zijn in de baten opgenomen en de inkomsten zijn in de overige lasten opgenomen.

Directe inkomsten	Resultaat	Norm	Resultaat
	2017	Begroting	2016
	€	€	€
Publieksinkomsten binnenland	113.358	175.275	242.889
Kaartverkoop	8.766	26.000	53.470
Overige publieksinkomsten:	104.592	149.275	189.419
- Museumkaartvergoeding	29.568	48.400	67.604
- Verkopen winkel	17.542	36.000	64.533
- Webshop opbrengsten	0	3.750	0
- Opbrengst zaalverhuur evenementen	8.657	25.000	35.579
- Opbrengst catering evenementen	25.987		
- Mobiele tentoonstellingen Openbare bibliotheken	0	5.625	0
- Educatieve schoolpakketten	0	7.500	0
- Educatie kinderen/jeugd inclusief cultuurmenu	20.304	19.000	17.477
- Bibliotheek/mediatheek	1.196	1.000	591
- Horeca consumpties	1.338	3.000	3.635
Publieksinkomsten buitenland	515	250	347
Sponsorinkomsten	0	30.000	0
Overige inkomsten	10.386	237.250	11.182
Overige directe opbrengsten tentoonstellingen	5.120	7.250	4.140
Overige directe opbrengsten algemeen beheer	5.266	0	7.042
Overige directe opbrengsten KB	0	230.000	0
Totaal directe inkomsten	124.259	442.775	254.418

Publieksinkomsten

De opbrengsten van de entreegelden, museumkaarten, winkel en catalogi zijn ontleend aan het kassaregistratiesysteem Questor.

Sponsorinkomsten

gedurende de jaren 2011 tot en met 2015 mocht het museum rekenen op een jaarlijkse sponsorbijdrage van € 50.000 ten behoeve voor de ontwikkeling en beheer van het Studiecentrum voor Hedendaagse Boekproductie. Ten grondslag hieraan lag een sponsorovereenkomst met het Centraal Boekhuis. In het jaar 2017 is geen andere sponsor gevonden.

Overige inkomsten

De overige directe opbrengsten hebben betrekking op doorberekende kosten, voornamelijk aan de Stichting Vrienden van het Museum van het Boek en rondreizende tentoonstellingen.

De overige directe opbrengsten KB (Koninklijke Bibliotheek) betreffen budgetbijdragen ten behoeve van projecten en tentoonstellingen. Deze opbrengsten zijn opgenomen onder de baten in natura of niet-structurele publieke subsidies.

3.7.2. Bijdragen uit private middelen

Specificatie bijdragen uit private middelen	Realisatie	Norm	Realisatie
	2017	begroting 2017	2016
	€	€	€
Vijfjaarlijkse periodieke giften in geld boekengeluk	12.930	12.810	13.810
Sponsoractie 'Boek zoekt vrouw' en 'Boekje zoekt jou'	8.366	12.190	9.242
Overige particulieren en vrienden	65.213	31.700	74.818
<i>Particuliere herwaarderling nalatenschap Boekestein</i>	4.651	0	14.311
<i>Particuliere schenking collectie Officina Bodoni</i>	34.307	0	34.307
<i>Ontsluiten/registreren collectie H. Salden</i>	0	0	0
<i>Stichting Vrienden (vaste bijdragen)</i>	26.255	31.700	26.200
totaal particulieren inclusief vrienden	86.509	56.700	97.870
Private middelen bedrijven			
Grafisch Informatie Forum tbv Boekengeluk	6.200	0	0
Steenbok Beheer BV	0	0	750
Vendeuhuis der Notarissen	0	0	500
Totaal private middelen bedrijven	6.200	0	1.250
Private middelen - private fondsen			
s-Gravenhaagse Boekhandelaren	6.000	0	4.000
Normbegroting	0	77.750	0
De Gijsselaar-Hintzenfonds	0	0	2.000
Prins Bernhard Cultuurfonds	0	0	5.000
Fonds1818	0	0	-25.000
Stichting Jurriaanse	0	0	3.450
Fiep Westendorp Foundation	0	0	15.500
Stichting Zabawas	0	0	10.000
VSB Fonds	0	0	25.000
The Breslauer Foundation New York	0	0	40.000
Vrijval investeringsubsidies Educatiezolder	8.601	0	8.584
totaal private middelen – private fondsen	14.601	77.750	88.534
Totaal bijdragen uit private middelen	107.310	134.450	187.654

- Particuliere schenking collectie Officina Bodoni:** De collectie bestaat uit boeken en diverse uitgaven van Hans Mardersteig (1892-1977), drukker en typograaf, alsmede prospecti en publicaties.
 Op 9 augustus 2016 is gepasseerd een akte van lening, levering en schenking ter waarde van € 190.000, welke geheel in de kosten wordt opgenomen. De schenking wordt ter hoogte van eenzelfde bedrag ad € 34.307 inclusief € 15.842 rente verspreid over zes jaren (2016-2021) in de baten opgenomen.
- Stichting Vrienden:** De Stichting Vrienden van Museum Meermannno heeft in 2017 bijgedragen aan het magazine Leeslint ad € 9.200, toelage voor verrichten administratieve werkzaamheden € 2.000 en aan het verwerven van museale objecten ad € 15.055.

- **Educatiezolder:** Voor 'Meer en nieuw publiek voor de educatiezolder' zijn bijdragen ontvangen van Stichting 's-Gravenhaags Ondersteuningsfonds voor Boekhandelaren en Uitgevers, Stichting Boschuyzen, VSB Fonds en Fonds 1818, totaal € 79.000.

Dit bedrag wordt gepresenteerd als een investeringssubsidie op de balans. De investeringen die hier tegenover staan, zijn opgenomen onder de materiele vaste activa. De vrijval van deze investeringssubsidie vindt tegelijk plaats met de afschrijvingskosten, die wordt gepresenteerd in de overige subsidies/bijdragen. Afschrijvingen en vrijval vinden plaats vanaf 2016.

3.7.3. Baten in natura

Baten in natura	Realisatie	Norm	Realisatie
	2017	begroting	2016
	€	€	€
	168.355	0	27.500
KB waardering conservator	27.634	0	27.500
KB bijdrage personele inzet Huis van het boek	140.721	0	0

Waardering conservator: Museum Meermannno leent een conservator oude collecties in van de Koninklijke Bibliotheek, waarvoor geen vergoeding wordt betaald. Vanwege regelgeving wordt de waarde van het loon opgenomen in de personeelskosten en publieke subsidies.

Koninklijke Bibliotheek: draagt bij aan personele inzet bij projecten en tijdelijke presentaties die Museum Meermannno | Huis van het boek organiseert. Deze personele inzet wordt opgenomen onder de baten in natura.

Google AdWords: Om meer bezoekers naar de vernieuwde site te trekken wordt continue gewerkt aan de verbetering van de online vindbaarheid door middel van SEO (zoekmachine- optimalisatie) en SEA (Google Adwords).

We zijn er dan ook ontzettend trots op dat we in 2017 wederom in aanmerking kwamen voor een Google Grant⁶ ter waarde van \$ 250.000. Hierdoor konden we gedurende het hele jaar AdWords campagnes inzetten. De daadwerkelijke baten in natura zijn echter in omvang niet te bepalen.

⁶ Museum Meermannno ontvangt een Google Ad Grant. Het Google Ad Grants-programma ondersteunt geregistreerde non-profitorganisaties. Google Ad Grants is een advertentieprogramma waarmee non-profitorganisaties gratis kunnen adverteren op pagina's met zoekresultaten van Google.

3.7.4. Subsidie OCW

De normbegroting 2017 is ontleend aan de meerjarenbegroting 2017-2020, die op 1 februari 2016 bij het Ministerie van OCW werd ingediend. Met het subsidiebesluit van OCW (referentie 1221353, d.d. 07-09-2017) is voor de periode 2017 een subsidie verleend van € 1.211.047.

Overzicht instellingssubsidie OCW uw kenmerk 1221353, d.d. 07-09-2017	2017
	€
Culturele basisinfrastructuur	
Exploitatiebijdrage, structureel	621.584
Wijziging instellingssubsidie nav Kamerbrief	150.000
Loonbijstelling 2017	12.592
Prijsbijstelling 2017	2.268
subtotaal structurele Culturele basisinfrastructuur	786.444
Erfgoedwet, huisvesting	315.687
Prijsbijstelling 2017	5.367
subtotaal structurele erfgoedwet, huisvesting	321.054
Erfgoedwet, collectiebeheer	101.592
Loonbijstelling 2017	1.658
Prijsbijstelling 2017	299
subtotaal structurele erfgoed subsidie	103.549
subtotaal structurele erfgoedwet	424.603
Totale subsidie 2017	1.211.047
Totale subsidie 2017	1.211.047
Af: Nog te besteden onderhoud gebouwen en installaties (huisvesting)	110.398
Opgenomen structurele OCW subsidie 2017	1.100.649

Verwezen wordt naar paragraaf 3.5.7.

3.7.5. Niet-structurele publieke subsidies

De overige subsidies en bijdragen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Niet structurele publieke subsidies	Realisatie	Norm	Realisatie
	2017	begroting 2017	2016
	€	€	€
OCW vrijval investeringssubsidie veiligheidszorg	30.913	31.000	34.520
OCW vrijval investeringssubsidie koelinstallatie	4.575	0	0
OCW project brandscan	0	0	2.500
OCW TT project 'Kunst van lezen'	11.667	0	0
Provinciehuis Zuid Holland	-5.000	0	0
Bureau Metamorfoze/KB	25.432	0	0
KB bijdrage merktraject Huis van het boek	22.467	0	0
KB bijdrage 'Sport'	12.350	0	31.500
KB bijdrage 'Declaring reason'	6.758	0	0
KB bijdrage 'Conn3ct'	9.300	0	0
KB TT project 'Kunst van lezen'	97.000	0	0
Normbegroting (overige publieke subsidies)	0	40.000	0
Totaal niet-structurele subsidies	215.462	71.000	68.520

OCW vrijvallen: betreffen investeringen die uit OCW middelen zijn gerealiseerd. De bijdragen worden opgenomen in een investeringssubsidie. Verwezen wordt naar paragraaf 3.5.8. Tegelijk lopend met de afschrijvingskosten, vallen de baten vrij en worden opgenomen onder de niet-structurele publieke subsidies.

OCW TT project 'Kunst van lezen': Op 19 mei 2015 heeft OCW een subsidie ter beschikking gesteld voor de samenwerking met de Koninklijke Bibliotheek ad € 35.000. Deze samenwerking heeft zich geuit in het realiseren van de tijdelijke presentaties 'De Verbeelders', 'Kookboeken' ('Aan Tafel!') en de 'Vlaamse Manuscripten'. Deze laatste werd in juni 2017 met goedvinden van OCW vervangen door de presentatie 'Kunst van lezen'.

Provinciehuis Zuid Holland: heeft een deelbijdrage voor de presentatie 'De Brittenburg' teruggevorderd vanwege het ontbreken van het reizende deel van dit project.

Bureau Metamorfoze: Voor de conservering en digitalisering van het familiearchief Van Westreenen-Meerman-Van Damme (1567-1848) is toegekend een bedrag van € 102.800, die van start gaat in 2017. In 2016 is een bedrag vooruit ontvangen van € 40.800. In 2017 is een bedrag van € 25.432 uitgegeven.

Koninklijke Bibliotheek: draagt bij aan de projecten en tijdelijke presentaties die Museum Meermanno | Huis van het boek organiseert. Deze budgetbijdragen worden opgenomen onder de publieke subsidies.

3.7.6. Personeelslasten

De personeelslasten hebben betrekking op het volledige personeelsbestand van Museum Meermanno, dat op 31/12/17 bestond uit een formatie van 24 personen (10,94 fte). De formatie op 31/12/2016 bestond uit 28 personen (11,24 fte).

I. Specificatie salarissen

Salarissen	Realisatie	Norm	Realisatie
	2017	begroting	2016
	€	€	€
Brutolonen	558.732	658.642	571.223
Sociale lasten	90.519	95.000	85.688
Pensioenen	63.899	60.000	54.238
Inhuur externe krachten	216.500	67.750	77.569
Totaal	929.650	881.392	788.718

Specificatie brutolonen 2017 t.o.v. 2016	Realisatie
	2017
	€
Brutolonen 2017	558.732
Brutolonen 2016	571.223
Verlaging brutolonen	-12.491
2017 verlaging brutolonen/vakantietoelage/eindejaarsuitkering	-22.395
2017 tegemoetkoming zwangerschapsuitkering	-4.447
2017 verlaging reiskostenvergoeding	-635
2017 verlaging variabele toeslagen	-2.269
2017 verhoging uitbetaalde transitie- en ontslagvergoeding	17.255
Verlaging brutolonen	-12.491

Inhuur externe krachten	Realisatie	Norm	Realisatie
	2016	begroting	2016
	€	€	€
Bewakingspersoneel Veiligheid	29.321	24.500	20.643
Financieel medewerker	16.946	18.250	15.959
Projectmedewerker presentaties	0	0	6.488
Rondeleider/museumdocent	0	0	2.951
Conservator oude collecties	27.634	25.000	30.001
Medewerker tentoonstellingen/museumnacht	1.878	0	1.527
Personele inzet KB / HvB	140.721	0	0
Totaal	216.500	67.750	77.569

- **Bewakingspersoneel:** Vanwege extra werkzaamheden aangaande op- en afbouw van tijdelijke presentaties en dagelijkse opstart van de digitale installaties werden in 2017 meer inhuurkrachten voor de bewaking ingezet.
- **Conservator oude collecties:** In 2015 is een detacheringsovereenkomst ondertekend tussen Museum Meermanno, de Koninklijke Bibliotheek en de gedetacheerde dhr. E. Geleijns, conservator oude collecties, waarbij detacheringskosten in rekening gebracht worden tot en met januari 2016 ad € 2.501. Deze kosten komen ten laste van de incidentele projectsubsidie 'Onderzoek samenwerking KB' toegekend door het Ministerie van OCW, ref.nr. 689965. De detachering van dhr. Geleijns is stilzwijgend 'om niet' verlengd.

Conform de richtlijnen beschreven in het 'Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen 2017-2020' dienen baten en kosten in de vorm van goederen of diensten gewaardeerd te worden tegen de reële waarde en opgenomen te worden in de staat van baten en lasten. De waarde van de inhuur gedurende februari tot en met december 2016 is gewaardeerd op € 27.500. In 2017 is de inhuur gewaardeerd op € 27.634.

- **Personele inzet KB / HvB:** In het kader van de samenwerking tussen Museum Meermanno en de Koninklijke Bibliotheek in het 'Huis van het boek' wordt de personele inzet gewaardeerd op € 140.721.

II. Personeel en vrijwilligers

Personeel en vrijwilligers	Huidig boekjaar		Norm begroting		Vorig boekjaar	
	€	fte	€	fte	€	fte
Specificatie personeelslasten:						
Waarvan vast contract	617.501	10,28	753.642	13,11	619.702	7,77
Waarvan tijdelijk contract	95.649	1,66	60.000	1,00	91.447	3,47
Waarvan inhuur	216.500	3,01	67.750	0,78	77.569	0,89
Personeelslasten totaal	929.650	14,95	881.392	14,89	788.718	12,13
Vrijwilligers:		Aantal		Aantal		Aantal
Vrijwilligers: fte		2,44		4,00		4,03
Vrijwilligers : personen		17		23		24

III. WNT-verantwoording 2017

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op Stichting tot Beheer van het Museum van het Boek / Museum Meermanno-Westreenianum van toepassing zijnde regelgeving: het algemeen WNT-maximum.

Het toepasselijke bezoldigingsmaximum in 2017 voor Museum Meermanno is € 181.000. Het weergegeven toepasselijke WNT-maximum per persoon of functie is berekend naar rato van de omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte. Uitzondering hierop is het WNT-maximum voor de leden van Raad van Toezicht; dit bedraagt voor de voorzitter 15% en voor de overige leden 10% van het bezoldigingsmaximum.

Bezoldiging topfunctionarissen

Leidinggevende topfunctionarissen

<i>bedragen x € 1</i>	Mevr. S. Bechtholt	Dhr. R. Tax	Dhr. R. Tax	Mevr. M.K. de Haan
Functiegegevens	Directeur	Gewezen waarnemend directeur	Waarnemend directeur	Directeur
Aanvang en einde functievervulling 2017	06-06-2017/ 31-12-2017	01-07-2017/ 31-12-2017	01-01-2017/ 30-06-2017	01-01-2017/ 17-11-2017
Deeltijdfactor in fte	1	0,8889	0,8889	0,9444
Gewezen topfunctionaris?	nee	ja	nee	nee
(Fictieve) dienstbetrekking?	ja	ja	ja	ja
Bezoldiging	€	€	€	€
Beloningen plus belastbare onkostenvergoedingen	41.877	27.264	27.264	18.780
Beloningen betaalbaar op termijn	5.815	2.900	2.900	0
subtotaal	47.692	30.164	30.164	18.780
<i>Toepasselijke bezoldigingsmaximum</i>	181.000	181.000	181.000	181.000
<i>Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum</i>	103.145	80.445	80.445	148.925
-/- onverschuldigd betaald bedrag	0	0	0	0
Totale bezoldiging 2017	47.692	30.164	30.164	18.780
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2016				
Aanvang en einde functievervulling 2016			1-1-2016/ 31-12-2016	1-1-2016/ 31-12-2016
Deeltijdfactor in fte			0,8889	0,9444
Bezoldiging			€	€
Beloningen plus belastbare onkostenvergoedingen			50.305	90.631
Beloningen betaalbaar op termijn			5.684	11.276
Totale bezoldiging 2016			55.989	101.907
<i>Toepasselijke bezoldigingsmaximum</i>			179.000	179.000
<i>Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum</i>			159.113	169.048

Toezichthoudende topfunctionarissen

De leden van de Raad van Toezicht hebben over 2017 geen bezoldiging ontvangen. De Raad van Toezicht bestond in 2017 uit de volgende functionarissen:

Naam toezichthoudende topfunctionaris	Functie	In dienst	Uit dienst	Beloning 2017	Beloning 2016
				€	€
Mw. dr. E.J.B. Knibbeler, algemeen directeur Koninklijke Bibliotheek (qq, permanent lid)	Commissaris	1-1-2015	Onbepaalde tijd	0	0
Mr. T.H.J. Joustra, voorzitter van de Onderzoeksraad voor Veiligheid	Commissaris	1-11-2016	Onbepaalde tijd	0	0
Mr. dr. L. Jongsma, voormalig voorzitter Raad van Bestuur Sdu	Commissaris	1-11-2016	Onbepaalde tijd	0	0
Mw. prof. dr. F.M.G. de Jong, hoogleraar taaltechnologie en computerlinguïstiek Universiteit Twente	Commissaris	1-11-2016	Onbepaalde tijd	0	0
Dhr. W. van der Stelt, strategisch adviseur Springer Nature/Science + Business Media en voorzitter NUV	Commissaris	1-11-2016	Onbepaalde tijd	0	0
Dr. K. Veling, voormalig directeur van ProDemos, politicus en voorzitter VOB	Commissaris	1-11-2016	Onbepaalde tijd	0	0

Uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen met of zonder dienstbetrekking

bedragen x € 1	Mevr. M.K. de Haan
Functie(s) gedurende dienstverband	Directeur
Deeltijdfactor in fte	0,9444
Jaar waarin dienstverband is beëindigd	2017
Ontslaguitkering	€
Overeengekomen uitkeringen wegens beëindiging dienstverband	17.565
<i>Toepasselijke bezoldigingsmaximum</i>	181.000
<i>Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum</i>	148.925
-/- onverschuldigd betaald bedrag	0
Totale uitkeringen wegens beëindiging dienstverband 2017	17.565
Waarvan betaald in 2017	ja
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.

Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen die in 2017 een bezoldiging boven het toepasselijke WNT-maximum hebben ontvangen, of waarvoor in eerdere jaren een vermelding op grond van de WOPT of de WNT heeft plaatsgevonden of had moeten plaatsvinden.

3.7.7. Huisvestingslasten

De huursom heeft betrekking op de panden aan de Prinsessegracht en de Jan Evertstraat te Den Haag. De normbegroting 2017 is conform de subsidieaanvraag 2017-2020, d.d. februari 2016.

Per 1 januari 2013 is het nieuwe rijkshuisvestingsselsel in werking getreden. De financiële verantwoordelijkheid voor het eigenaarsdeel van de instandhouding van kantoren is bij het Rijksvastgoedbedrijf gelegd. Als gevolg hiervan kon de gebruiksvergoeding drastisch worden verlaagd.

Huisvestingslasten	Realisatie	Norm	Realisatie
	2017	begroting	2016
	€	€	€
Toeslagen Rijksvastgoedbedrijf: rente, aflossing: 2.589 m2 (huur)	77.845	77.981	231.425
Toeslagen Rijksvastgoedbedrijf: heffingen en opslagen: 2.589 m2	36.246		
Dagelijks onderhoud RVB:			
- wettelijke verplichtingen	0		
- preventief onderhoud	3.144		
- storingen	4.854		
- vervangingen	1.300		
Groot onderhoud gebouwen en installaties		237.706	
	123.389	315.687	231.425
Klimaatbeheersing	0		
Onderhoud en reparaties	13.447		
Advies en begeleidingskosten extern	6.700		
Tuinonderhoud	2.891		
Onderhoud Thorguard beveiligingssysteem Erfgoedwet HV	13.329		
lidmaatschappen	215		
Brandweer/Alarmopvolging/Politie	3.475		
Calamiteitenplan (plattegronden, oefeningen) / container	2.572		
Ongediertebestrijding HV (extra schoonmaakkosten)	1.282		
	43.910	0	0
Totaal huisvestingslasten	167.299	315.687	231.425

3.7.8. Afschrijvingen

De afschrijvingen 2017 hebben betrekking op de investeringen.

3.7.9. Overige lasten

De overige lasten bestaan uit de afdelingskosten collectie, presentatie, educatie, en de algemene beheerslasten. De algemene beheerslasten hebben betrekking op kosten voor ICT-beheer, nutsvoorzieningen, kosten voor schoonmaak, reparatie en onderhoud van gebouw en tuin.

Overige lasten	Realisatie 2017	Norm Begroting 2017	Realisatie 2016
	€	€	€
Collectie	26.655	13.500	10.707
Presentatie vast	2.659	10.000	9.579
Presentatie tijdelijk	172.993	171.000	166.759
PR/Marketing	7.593	15.000	8.677
Educatie	4.689	5.000	3.842
Kosten mobiele tentoonstellingen openbare bibliotheken	0	15.000	0
Kosten educatieve schoolpakketten	0	5.000	0
Kosten webshop	0	1.500	0
Inkopen winkel, evenementen, horeca	34.134	56.600	74.687
Overige algemeen beheer:			
Algemene beheerslasten	181.948	220.750	183.159
Veiligheidszorg, zie huisvestingskosten	0	0	25.579
Merktraject Huis van het boek	20.037	0	0
Stichting vrienden	9.832	13.200	8.377
Vrijwilligers	2.041	3.500	3.073
Boekengeluk	4.207	2.000	3.373
Administratie Fonds Meermanno	1.207	0	1.144
Totaal overige lasten	467.995	532.050	498.956

Collectie:

Begin 2017 is een project voor de conservering en digitalisering van het familiearchief Van Westreenen-Meerman-Van Damme (1567-1848) opgestart. Aan dit project draagt het Bureau Metamorfoze bij met een bedrag van € 102.800. Dit bedrag wordt verspreid over 2017 en 2018 ontvangen en uitgegeven. In 2016 is een bedrag vooruit ontvangen van € 40.800. In 2017 zijn uitgaven gedaan van € 25.432, waarvan € 10.294 is opgenomen onder de personeelslasten en een bedrag van € 15.138 onder de overige collectielasten.

Presentatie tijdelijk:

Op 18 november 2017 opende Museum Meermanno de tentoonstelling 'Kunst van lezen'. Deze tentoonstelling is te zien tot en met 4 maart 2018. Aan deze tentoonstelling heeft OCW een bedrag van € 11.667 en de KB een bedrag van € 97.000 (2017) bijgedragen. In 2017 is voor 'Kunst van lezen' onder de tijdelijke presentaties € 108.667 opgenomen.

Merktraject Huis van het boek:

In 2017 is het museum gestart met het uitwerken van het merk Huis van het boek. Hiervoor zijn in 2017 kosten gemaakt door Matters Most ad € 20.037. Matters Most, een branding bureau dat bouwt aan betekenisvolle merken. Dit traject loopt door tot en met 2018. De KB draagt voor de helft bij aan dit traject.

Algemene beheerslasten:

Onder de algemene beheerslasten is de honoraria van de accountant opgenomen. Ongeacht of de werkzaamheden door de externe accountant en de accountantsorganisatie reeds gedurende dat boekjaar zijn verricht, een en ander zoals bedoeld in artikel 2:382aBW.

Accountantshonoraria	Realisatie	Norm	Realisatie
	2017	Begroting	2016
	€	€	€
Onderzoek van de jaarrekening	32.523	27.000	26.197
Overige controle opdrachten	483	0	2.078
Adviesdiensten op fiscaal terrein	510	0	0
Andere niet controlediensten	0	0	5.030
Totaal accountantshonoraria	33.516	27.000	33.305

3.8. Samengevoegde categoriale en functionele exploitatierekening (model IIc)

	→ Functioneel	Totaal	Publieks- en overige activiteiten	Collectie- beheer	Algemeen Beheer
	↓ Categorieaal	€	€	€	€
	Eigen inkomsten				
1	Publieksinkomsten binnenland (2+3)	113.358	113.358	0	0
2	Kaartverkoop	8.766	8.766	0	0
3	Overige publieksinkomsten	104.592	104.592	0	0
4	Publieksinkomsten buitenland (bibliotheek/mediatheek)	515	0	515	0
5	Totaal publieksinkomsten(1+4)	113.873	113.358	515	0
6	Sponsorinkomsten	0	0	0	0
7	Vergoeding coproducent	0	0	0	0
8	Totaal overige directe inkomsten	10.386	5.120	0	5.266
9	Totaal overige directe inkomsten (6+7+8)	10.386	5.120	0	5.266
10	Totaal directe inkomsten (5+9)	124.259	118.478	515	5.266
11	Indirecte inkomsten	0	0	0	0
12	Private middelen - particulieren incl. vrienden	86.509	9.200	49.362	27.947
13	Private middelen bedrijven	6.200	0	0	6.200
14	Private middelen - private fondsen	14.601	14.601	0	0
15	Private middelen - goede doelenloterijen	0	0	0	0
16	Totaal bijdragen uit private middelen (12+13+14+15)	107.310	23.801	49.362	34.147
17	Totaal eigen inkomsten (10+11+16)	231.569	142.279	49.877	39.413
18	Baten in natura	168.355	140.721	27.634	0
	Subsidies				
19	Totaal structureel OCW (20+21+22+23)	1.100.649	407.514	321.971	371.164
20	OCW: Regeling specifiek cultuurbeleid (publieksactiviteiten)	786.444	305.782	149.917	330.745
21	OCW: Erfgoedwet onderdeel huisvesting	210.656	101.732	68.505	40.419
22	OCW: Erfgoedwet onderdeel collectie	103.549	0	103.549	0
23	OCW: Kaderregeling exploitatiesubsidies onderzoek en wetenschap	0	0	0	0
24	Totaal structureel provincie	0	0	0	0
25	Totaal structureel gemeente	0	0	0	0
26	Totaal structurele publieke subsidie overig	0	0	0	0
27	Totaal structurele subsidies (19+24+25+26)	1.100.649	407.514	321.971	371.164
28	Totaal (niet-structureel) publieke subsidie overig	215.462	154.542	25.432	35.488
29	Totaal subsidies (27+28)	1.316.111	562.056	347.403	406.652
		0			
	Totale baten (17+18+29)	1.716.035	845.056	424.914	446.065

		Totaal	Publieks- en overige activiteiten	Collectie- beheer	Algemeen Beheer
→ Functioneel					
↓ Categorieaal		€	€	€	€
LASTEN					
1	Personeelslasten	929.650	483.755	289.060	156.835
2	Huisvestingslasten	167.299	80.794	54.405	32.100
3	Afschrijvingen	81.140	10.340	407	70.393
4	Aankopen	20.744	0	20.744	0
5	Overige lasten	467.995	251.681	46.595	169.719
5a	Overige collectie	26.655	0	26.655	0
5b	Overige publieksactiviteiten	187.934	187.934	0	0
5c	Overige inkopen	34.134	34.134	0	0
5d	Overige algemeen beheer	219.272	29.613	19.940	169.719
Totale lasten (1+2+3+4+5)		1.666.828	826.570	411.211	429.047
6	Saldo uit gewone bedrijfsvoering	49.207	18.486	13.703	17.018
7	Saldo rentebaten/lasten	-1.664	0	-4.640	2.976
8	Mutaties aankoopfonds				
9	EXPLOITATIERESULTAAT voor bestemmingen	47.543	18.486	9.063	19.994
Toerekening algemeen beheer			13.350	6.644	-19.994
Exploitatieresultaat		47.543	31.836	15.707	0

3.9. Verwerkingsmethodes/verdeelsleutels

Verwerkingsmethodes/verdeelsleutels		Totaal	Publieks- en overige activiteiten	Collectie- beheer	Algemeen Beheer
1	Toerekening baten en lasten volgens kostenplaatsmethode. - de personele lasten facilitaire dienst worden voor 50% toegerekend aan de publieksfunctie en voor 50% aan de collectiefunctie. - de energie- en schoonmaakkosten worden op basis van vierkante meters toegerekend.				
2	Toerekening van huisvestingssubsidie en huisvestingslasten volgens vierkante meters: totaal 2.589,2 m ² .	€ 210.656 € 167.299 2589,2 m²	€ 101.732 € 80.794 1250,4 m²	€ 68.505 € 54.405 842,0 m²	€ 40.419 € 32.100 496,8 m²
3	Toerekening exploitatiesubsidie culturele basisinfrastructuur (20): Aandeel resultaat voor bestemmingen afdelingen ten opzichte van totale resultaat voor bestemmingen (exclusief exploitatiesubsidie bis)	€ 786.444 -€ 738.900	€ 305.782 -€ 287.296	€ 149.917 -€ 140.854	€ 330.745 -€ 310.750
	<i>verhouding</i>	100,0%	38,9%	19,1%	42,1%
	<i>verdeling</i>	€ 47.543	€ 18.486	€ 9.063	€ 19.994
4	Toerekening resultaat voor bestemmingen afdeling algemeen beheer (inclusief exploitatiesubsidie culturele basisinfrastructuur): Aandeel lasten afdelingen t.o.v. totale lasten excl. Algemeen Beheer	€ 1.666.828 € 429.047 € 1.237.781	€ 826.570	€ 411.211	€ 429.047
	<i>verhouding</i>	100,0%	66,8%	33,2%	
	<i>verdeling</i>	€ 19.994	€ 13.350	€ 6.644	

3.10. Berekening percentage eigen inkomsten

De eigen inkomsten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Eigen inkomsten	Realisatie 2017	Realisatie 2016
	€	€
Eigen inkomsten:		
Publieksinkomsten	113.873	243.237
Sponsorinkomsten	0	0
Overige inkomsten	10.386	11.182
Totale directe inkomsten	124.259	254.419
Donaties acties	21.296	23.052
Vriendenstichting	26.255	26.200
Nalatenschap Boekestein	4.651	14.311
Schenking Officina Bodoni	34.307	34.307
Private fondsen	20.801	89.784
Totale bijdragen uit private middelen	107.310	187.654
Totaal eigen inkomsten	231.569	442.073
Subsidiebedrag OCW	1.100.649	461.863
Correctie: Bijzondere baten conform brief OCW (ref. 1175325)		1.012.008
Subsidie provincie/gemeente/andere bestuursorganen	0	0
Totaal structurele subsidies	1.100.649	1.473.871
Percentage eigen inkomsten	21,0%	30%

Het percentage eigen inkomsten bedraagt 21,0% (2016: gecorrigeerd 30% was 95,7%). De norm is 19,5%. Het subsidiebedrag OCW 2017 is vanwege een dotatie aan de langlopende schuld Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW verminderd.

Totale subsidie 2017	1.211.047
Af: Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW	110.398
Opgenomen structurele OCW subsidie 2017	1.100.649

Verwezen wordt naar paragraaf 3.5.7.

In het verantwoording 2016 werd het subsidiebedrag OCW verminderd met € 1.012.008, welke betrekking had op een egalisatieschuld conform de brief van het Ministerie van OCW, d.d. 26-8-2016, ref.nr. 1045372. Dit bedrag is in 2016 terugbetaald. Tevens werd in mindering gebracht de incidentele bijdrage voor (brand)veiligheid ad € 130.000. Dit is opgenomen op de balans alsnog te betalen bedragen. Op het moment dat uitgaven worden gedaan, wordt eenzelfde bedrag opgenomen in de overige subsidies uit publieke middelen.

Met de brief van OCW d.d. 11 september 2017, ref.nr. 1175325 dient het genoemde bedrag ad € 1.012.008 alsnog gepresenteerd te worden als OCW subsidie met als tegenrekening bijzondere baten. Hiermee wordt het percentage eigen inkomsten verminderd naar 30%.

3.11. Activiteiten & bereik (model III)

Uitgangspunt voor de prestatieverantwoording is het activiteitenplan 2017-2020.

De overeengekomen prestaties kunnen als volgt worden weergegeven:

Activiteiten & bereik		Huidig boekjaar		Activiteitenplan		Vorig boekjaar	
	Tentoonstellingen	Aantal tentoonstellingen	Aantal bezoeken	Aantal tentoonstellingen	Aantal bezoeken	Aantal tentoonstellingen	Aantal bezoeken
1	Tijdelijke tentoonstellingen (totaal 2+3+4+5)	8	32.270	8	41.750	7	55.279
2	Reguliere bezoeken		26.470		36.750		50.412
3	Bezoeken primair onderwijs (po)		4.879		2.500		3.211
4	Bezoeken voortgezet onderwijs (vo)		532		1.500		1.186
5	Bezoeken mbo/hoger onderwijs (ho)		389		1.000		470
	Specificatie bezoeken totaal		32.270		41.750		55.279
6	Gratis bezoeken		15.206		26.250		31.972
7	Betaalde bezoeken		17.994		15.500		23.307
	Overige bezoeken:						
8	Bezoeken website totaal		83.155		180.000		156.478
9	Aantal unieke bezoeken website		66.181		123.500		107.751
	Overige activiteiten	Aantal Activiteiten	Aantal deelnemers	Aantal activiteiten	Aantal deelnemers	Aantal activiteiten	Aantal deelnemers
10	Schoolgebonden activiteiten:	264	5.800	220	5.500	198	4.867
11	- waarvan primair onderwijs (po)	232	4.879	140	3.000	128	3.211
12	- waarvan voortgezet onderwijs (vo)	16	532	40	1.500	32	1.186
13	- waarvan mbo/hoger onderwijs (ho)	16	389	40	1.000	38	470
14	Openbare activiteiten	60	3.477	220	3.500	45	2.940
15	Totaal overige activiteiten (10+14)	324	9.277	440	9.000	243	7.807

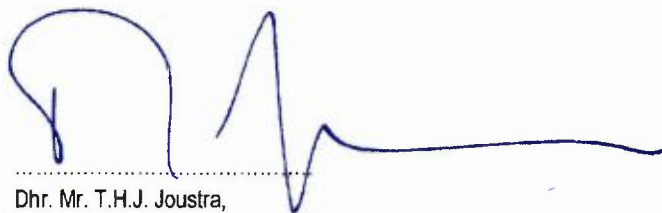
3.12. Ondertekening van de jaarverslag/jaarrekening

Hierbij verklaren wij dat het jaarverslag en haar jaarrekening 2017 is goedgekeurd.

Den Haag, 24 april 2018

M.w. S. Bechtholt
Directeur, bestuurder
Museum Meermanno | Huis van het boek

Dhr. Mr. T.H.J. Joustra,
i.o. van alle leden van Raad van Toezicht
Museum Meermanno | Huis van het boek:

Dhr. Mr. Dr. L. Jongsma
Mw. Prof. Dr. F.M.G. de Jong
Dhr. W. van der Stelt
Dhr. Dr. K. Veling
Mw. Dr. E.J.B. Knibbeler

3.13. Overige gegevens: Controleverklaring van de accountant

Vanaf de volgende pagina is bijgesloten controleverklaring van de accountant.

Accountants

**BAKER TILLY
BERK**

Aan de Raad van Toezicht van
Stichting tot Beheer van het Museum van het
Boek / Museum Meermannno-Westreenianum
Prinsessegracht 30
2514 AP DEN HAAG

Baker Tilly Berk N.V.
Scheveningseweg 80-82
Postbus 85745
2508 CK Den Haag
T: +31 (0)70 358 90 00
F: +31 (0)70 350 20 20
E: denhaag@bakertillyberk.nl
KvK: 24425560
www.bakertillyberk.nl

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Afgegeven ten behoeve van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2017

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2017 van Stichting tot Beheer van het Museum van het Boek/ Museum Meermannno-Westreenianum te Den Haag gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting tot Beheer van het Museum van het Boek/ Museum Meermannno-Westreenianum op 31 december 2017 en van het resultaat over 2017 in overeenstemming met het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen subsidieperiode 2017-2020;
- zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2016 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in de subsidiebeschikking en het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen subsidieperiode 2017-2020.
- is de in de jaarrekening opgenomen verantwoording Wet Normering Topinkomens in overeenstemming met de bepalingen van en krachtens de Wet Normering Topinkomens (WNT).

De jaarrekening bestaat uit:

- 1) de balans per 31 december 2017;
- 2) de staat van baten en lasten over 2017; en
- 3) de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen, het Accountantsprotocol Cultuursubsidies Instellingen 2017-2020 en het Controleprotocol WNT 2017. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting tot Beheer van het Museum van het Boek/ Museum Meermanno-Westreenianum zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de prestatieverantwoording;
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW en het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen subsidieperiode 2017-2020 is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De directeur-bestuurder is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW, het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen subsidieperiode 2017-2020 en de overige OCW wet- en regelgeving.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de directeur-bestuurder en de Raad van Toezicht voor de jaarrekening

De directeur-bestuurder is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW en het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen subsidieperiode 2017-2020. Het bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen en het opstellen van het bestuursverslag in overeenstemming met het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen subsidieperiode 2017-2020 en de bepalingen van en krachtens de WNT.

In dit kader is de directeur-bestuurder tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de directeur-bestuurder afwegen of de instelling in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsels moet de directeur-bestuurder de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de instelling te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

De directeur-bestuurder moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de instelling haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de instelling.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Bijlage bij de controleverklaring:

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Accountantsprotocol Cultuursubsidies Instellingen 2017-2020, het Controleprotocol WNT 2017, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en laten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de Raad van Toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Den Haag, 26 april 2018

Baker Tilly Berk N.V.

A. Ruigendijk RA

M.J. Scholtes AA